

Σωτήρη Π. Τουφίδη

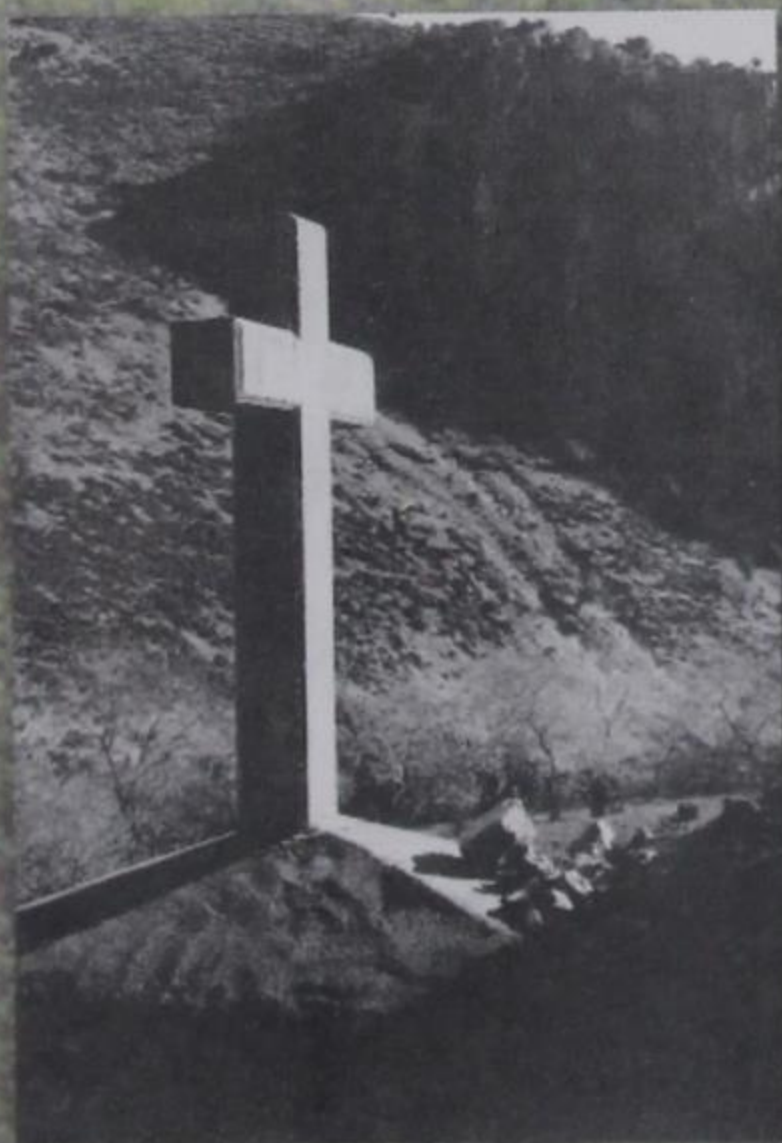
Μνήμες και Μνημεία

Από την Εθνική Αντίσταση 1941-1944

**Καλλιθέα
Βίγλα
Αγία Τριάδα
Σουσνίτσα**

**Φωτιά και Σίδερο
στους Ναζήδες**

**Θεατρικό έργο
σε τρεις πράξεις**

Γιάννινα 2007

Σωτήρη Π. Τουφίδη

Μνήμες και Μνημεία

(Από την Εθνική Αντίσταση 1941-1944)

• Καλλιθέα • Βίγλα • Αγία Τριάδα • Σουσιτίσα

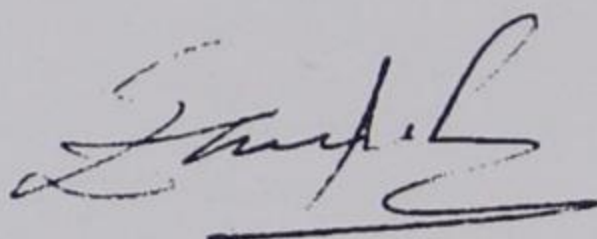
Φωτιά και Σίδερο

στους Ναζήδες

(Θεατρικό έργο σε τρεις πράξεις)

Γιάννινα 2007

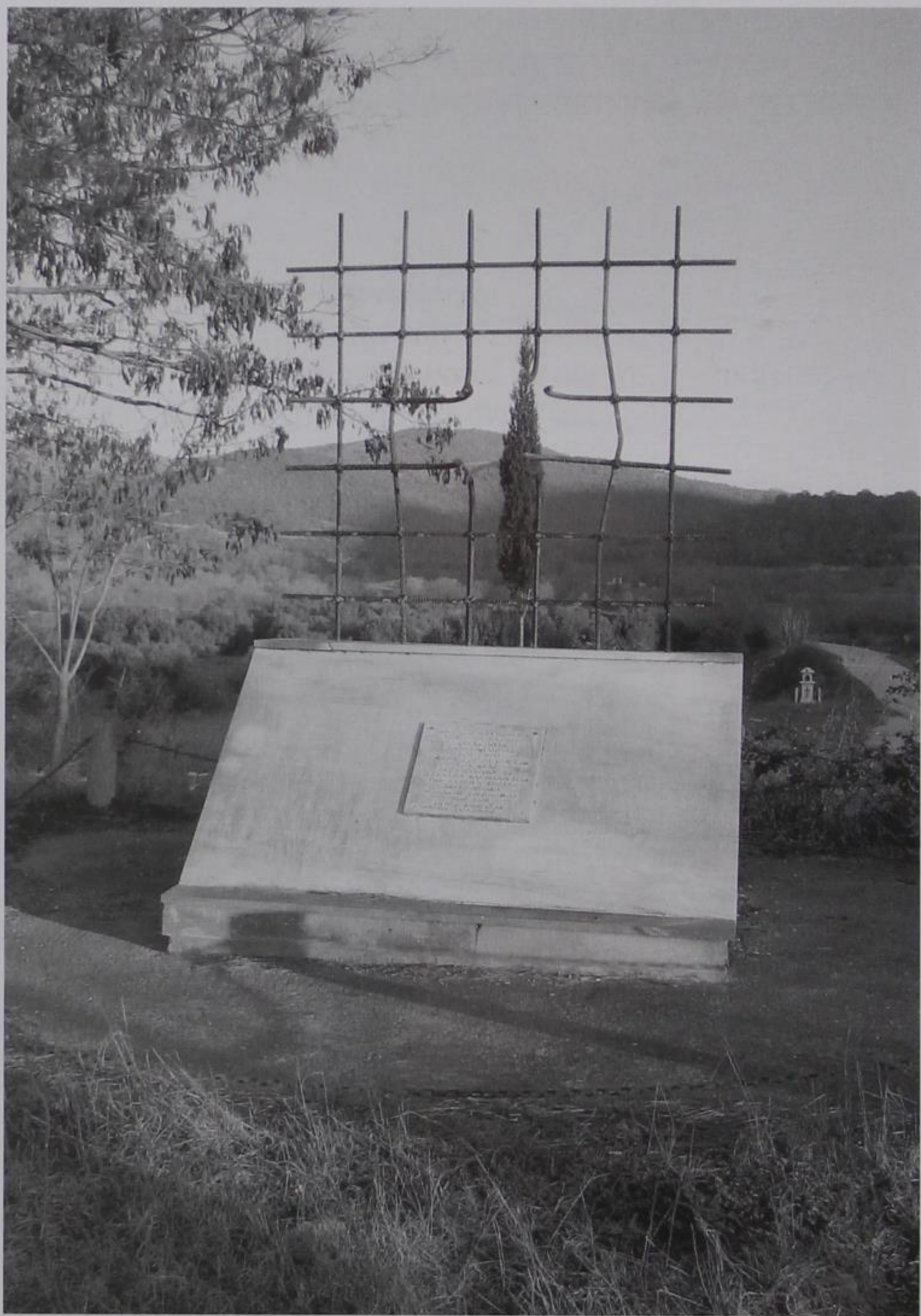
Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Σωτήρης Π. Τουφίδης', with a horizontal line underneath.

Copyright: Σωτήρης Π. Τουφίδης
Κόνιτσα 44100
Τηλ. 26550 22464, 26550 22212

Αφιερώνεται
Σ' αυτούς που αγωνίστηκαν
για τη λευτεριά της Πατρίδας
και θυσίασαν την πολύτιμη ζωή τους.

«Ο μόνος τρόπος για να ζήσει
και να πεθάνει κανείς σαν ΑΝΘΡΩΠΟΣ
είναι να ζήσει και να πεθάνει για ένα ιδανικό»
Δημ. Γληνός

Το Μνημείο στην Καλλιθέα

Πρόλογος

Στην τριπλή ιταλογερμανοβουλγάρικη κατοχή, ο λαός μας είχε πολλές νίκες αλλά και μεγάλες θυσίες. Αντιμετώπιζε με φτωχό οπλισμό, αλλά με γενναία ψυχή τον ισχυρότερο στρατό εκείνης της εποχής, το γερμανικό.

Μεγάλες και πλούσιες χώρες υπέκυψαν στη λαίλαπα του φασισμού, ο ελληνικός λαός όμως αντιστάθηκε από την πρώτη στιγμή της εισβολής των φασιστικών ορδών του Μουσολίνι και των συνεταίρων του Γερμανών και Βουλγάρων.

Σ' αυτή την εποποιία του ελληνικού λαού, σ' αυτόν τον άνισο αγώνα, επόμενο είναι, η χώρα μας να έχει εκατόμβες θυσιών. Γι' αυτό, «είναι ο τόπος μας όλο νεκρούς σπαρμένος...» όπως λέει και ο Β. Ρώτας στο ποίημά του.

Δεν υπάρχει πόλη και χωριό που να μην ένιωσε τη θηριωδία των Ούννων. Οι κατακτητές εκδηλώνοντας τα πιο βάρβαρα ένστικτα, πυρπόλησαν σπίτια σε πολλά χωριά και εξόντωσαν αθώους ανθρώπους βυθίζοντας σ' απόγνωση κι οδύνη τους κατοίκους.

Πολλές μανάδες έκλαψαν και στην περιοχή μας για τα παιδιά τους, τους άνδρες και τους αδερφούς τους...

Χρέος της πολιτείας ήταν, μετά την απελευθέρωση, να τιμήσει με μνημεία τους ήρωες αγωνιστές που έπεσαν σ' αυτόν τον τιτάνιο αγώνα του λαού μας.

Τον καιρό της κατοχής κάποιοι, καλόπιστα ή κακόπιστα, είχαν τη γνώμη ότι ο ελληνικός λαός δε θα' πρεπε να προβάλλει αντίσταση στους κατακτητές για να αποφύγουμε τα αντίποινα απ' αυτούς. Μάλιστα ακόμα και σήμερα εκφράζονται τέτοιες απόψεις από μερικούς.

Αν εξαιρέσουμε τους καλάπιστους, οι περισσότεροι τα λένε αυτά

για να δικαιολογήσουν την αδράνεια ή τη συνεργασία τους με τις κατοχικές δυνάμεις. Αυτοί εξαργύρωσαν τον πατριωτισμό με το να γίνουν πουλημένα όργανα του εχθρού δείχνοντας υπερβάλλοντα ζήλο σε βιαιοπραγίες ενάντια σε αθώους πατριώτες.

Δυστυχώς οι περισσότεροι νεοέλληνες δεν γνωρίζουν την πραγματική ιστορία γιατί η ζοφερή κατάσταση που επικράτησε κατά τον εμφύλιο και για πολλά χρόνια μετέπειτα, βάφτισε τους προδότες και δωσίλογους, σε εθνικόφρονες και τους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης συλλήβδην σε κομμουνιστές και «μιάσματα», με αποτέλεσμα η νέα γενιά να έχει σύγχυση για τα γεγονότα εκείνης της εποχής.

Ας δούμε πώς θα εξελίσσονταν τα πράγματα στη χώρα μας αν ο λαός μας δεν έκανε αντίσταση και περίμενε ως «το μάνα εξ' ουρανού» την απελευθέρωσή του από τις δυνάμεις των συμμάχων μας.

Με την κατοχή της χώρας μας από τους Γερμανούς και τους συμμάχους τους Ιταλούς και Βουλγάρους, όλοι οι πόροι του Κράτους καταληστεύθηκαν απ' αυτούς και ο λαός περιέπεσε σε έσχατη εξαθλίωση. Πείνα, ληστείες, αναρχία επικρατούσαν σε πόλεις και χωριά. Πεντακόσιες χιλιάδες άνθρωποι, κυρίως στις πόλεις, πέθαναν από την πείνα εξ αιτίας της έλλειψης τροφίμων γιατί κατασχέθηκαν απ' τον εχθρό. Οι κατακτητές υποχρέωσαν τις εγκάθετες κυβερνήσεις να πληρώνουν τις δαπάνες των στρατευμάτων τους στην Ελλάδα και να χορηγήσουν σ' αυτούς ακόμα και δάνειο οκτώ εκατομμυρίων χρυσών λιρών. Οι Ιταλοί προσάρτησαν τα Επτάνησα και διόρισαν ιταλικές αρχές. Οι Βούλγαροι με την κάλυψη των Γερμανών προσάρτησαν την Ανατολική Μακεδονία απαγορεύοντας την ελληνική γλώσσα και αλλάζοντας τα επώνυμα βάζοντας την κατάληξη «-ώφ».

Οι Ιταλοί – συνέταιροι των Γερμανών τώρα – δημιούργησαν στην Ήπειρο το «Βασίλειο της Τσαμουργιάς» για προσάρτηση στην Αλβανία και το «Βασίλειο των Λεγεωνάριων της Πίνδου» με πρόεδρο τον Ρωμανόβλαχο Διαμάντη.

Με την εξαθλίωση οι Γερμανοί επιδίωκαν να γονατίσουν το

λαό ώστε να μην μπορεί να αντιδράσει στα σχέδιά τους, να στείλουν ακόμα και ελληνικά στρατεύματα στο Ανατολικό Μέτωπο.

Οι «φίλοι μας» οι Άγγλοι, προσπαθώντας να πάρουν με το μέρος τους τους ουδέτερους Τούρκους, τους έταζαν προσάρτηση ελληνικών νησιών μετά τον πόλεμο.

Οι αρχηγοί των παλιών κομμάτων προσπαθούσαν να παίρνουν κάποια τρόφιμα από την κατοχική κυβέρνηση και να συμβουλεύουν το λαό να κάθεται φρόνιμα για να μην προκαλούνται αντίποινα από τους Γερμανούς. Ο ελληνικός λαός οργανώθηκε και αντιστάθηκε με την ίδρυση του Ε.Α.Μ.-Ε.Λ.Α.Σ., Ε.Δ.Ε.Σ. κ.α.

Το Ε.Α.Μ. με τις διαδηλώσεις σ' όλη τη χώρα ματαίωσε την επιστράτευση και έσωσε το λαό από την πείνα, γιατί υποχρέωσε τους Γερμανούς να περιορίσουν τις λεηλασίες και να επιτρέψουν στον Ερυθρό Σταυρό να στέλνει τρόφιμα στη χώρα μας.

Ο Ε.Λ.Α.Σ. εξόντωσε τους Λεγεωνάριους της Πίνδου και τους Κομιτατζήδες στη Δυτική Μακεδονία, ματαιώνοντας έτσι το διαμελισμό της πατρίδας μας.

Η Αντίσταση βοήθησε πολύ το συμμαχικό αγώνα με την απασχόληση δέκα γερμανικών μεραρχιών, ενός σώματος ιταλικού και ενός βουλγαρικού, που θα ενίσχυαν τα άλλα μέτωπα. Με τις μάχες και τα σαμποτάζ, προκάλεσε σοβαρές απώλειες στα στρατεύματα κατοχής με 20 χιλ. νεκρούς, 30 χιλ. τραυματίες και 20 χιλ. αιχμαλώτους.

Αν λοιπόν ο λαός μας άκουγε τις προτροπές των παλαιοκομματικών «να καθίσει φρόνιμα», θα γινόταν οπωσδήποτε η επιστράτευση και εκτός από το χαμό χιλιάδων στρατευμένων, θα φερόμασταν και ως σύμμαχοι των Γερμανών με άγνωστες συνέπειες για τη χώρα μας μετά τον πόλεμο. Αλλά και αν επικρατούσαν οι Γερμανοί, η παραχώρηση απ' αυτούς στους συμμάχους τους, ελληνικών εδαφών, θα ήταν σίγουρη, με συνέπεια το διαμελισμό της χώρας μας. Άρα ο αγώνας του ελληνικού λαού παρ' όλες τις θυσίες, δεν ήταν μάταιος.

Δυστυχώς οι μετά την κατοχή κυβερνήσεις, εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου και της μισαλλοδοξίας που επακολούθησε, δεν έκαναν το χρέος τους και πέρασαν δεκαετίες ολόκληρες ώσπου να ωριμάσουν οι συνθήκες να τιμηθούν οι νεκροί μας.

Αυτό που δεν έκανε η πολιτεία το ανέλαβαν οι διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις και άτομα που θεωρούν πατριωτικό καθήκον την ανέγερση μνημείων στους τόπους θυσίας των προγόνων μας.

Η μνημόνευση των ηρώων μας επιβάλλεται για να μαθαίνουν οι νεότερες γενιές την ιστορία μας, να διδάσκονται και να οπλίζονται με αγωνιστική διάθεση για τη μελλοντική πορεία της ρωμιοσύνης.

«Λαοί που λησμονούν την ιστορία τους, χάνονται σαν έθνη».

Με πρωτοβουλία του γράφοντα-που χρόνια τον βασάνιζε αυτή η επιθυμία-και με τη βοήθεια συλλόγων και άλλων πατριωτών, έγινε η ανέγερση τεσσάρων μνημείων στην περιοχή της Κόνιτσας-Ζαγορίου-Πωγωνίου, όπου έπεσαν αγωνιστές σε μάχες με τους φασίστες κατακτητές.

Τιμή και δόξα στους αθάνατους ήρωές μας.

Σ' αυτό το βιβλίο, χάριν της ιστορίας θ' αναφερθούμε στο χρονικό της δημιουργίας των μνημείων με τη σειρά που έγιναν:

1) Στο χάνι της Καλλιθέας, 2) Στη Βίγλα Γεροπλατάνου, 3) Στην Αγ. Τριάδα Κόνιτσας, 4) Στη Σουσνίτσα Ελευθέρου-Κόνιτσας.

Σ.Τ.

1^ο

Το Μνημείο στην Καλλιθέα (8-9-1985)

Το χάνι

Το ιστορικό χάνι Καλλιθέας ήταν χτισμένο στη δεξιάν άκρη της δημοσιάς που ενώνει τα Γιάννινα με την Κόνιτσα, στο 38ο χιλιόμετρο.

Πέτρινο κτίριο, διώροφο, με αυλή, υπόστεγο για ζώα, εστιατόριο στο ισόγειο και πέντε δωμάτια με σάλα, στο δεύτερο πάτωμα.

Στην προπολεμική εποχή που τα μέσα συγκοινωνίας ήταν λιγοστά κι αργοκίνητα -στην περιοχή της Ηπείρου τουλάχιστο- τα χάνια έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των μετακινούμενων κατοίκων.

Εκεί ξεπέζευαν οι ταξιδιώτες να φάνε και να ξαποστάσουν, ώστε να συνεχίσουν με νέο κουράγιο το επίπονο ταξίδι τους την άλλη μέρα, για τον προορισμό τους.

Σ' αυτό το χρόνο διαμονής και αναμονής οι περαστικοί, είχαν τον καιρό ν' ανταμώσουν τους γνωστούς τους, να γνωριστούν με άλλους που έβλεπαν για πρώτη φορά, ν' ανταλλάξουν νέα, να δημιουργήσουν φιλίες και να κάνουν ακόμα και προξενολογήματα, ή ανταλλαγές, ζώων μεταξύ τους. . .

Ήταν τόποι συνάντησης ανθρώπων με διάφορες συνήθειες, επαγγελματικές ενασχολήσεις, πολιτικές, ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, και κοινωνικοταξικές διαφορές.

Για τους λόγους αυτούς, τα χάνια έπαιζαν ένα σπουδαίο κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων σε παλιότερες εποχές.

Ένα τέτοιο χάνι ήταν και το χάνι Καλλιθέας ή χάνι του Ζωΐδη, όπως λέγονταν αλλιώς από τον κάτοχό του Γιάννη Ζωΐδη

απ' το χωριό Αρτσιόστα.

Οι γερμανικές κατοχικές αρχές το επίταξαν και το μετά-
τρεψαν σε οχυρό, κλείνοντας τα παράθυρα και σκάβοντας
χαρακώματα τριγύρω.

Συρματοπλέγματα, νάρκες, όλμοι, πολυβόλα με τέχνη δια-
ταγμένα, το προστάτευαν από επίθεση ανταρτών.

Εκεί γίνονταν ο έλεγχος στους διερχόμενους από τη
γερμανική φρουρά (πόστο μπλόκο).

Εκτός από το χάνι, οι Γερμανοί είχαν διάφορα φυλάκια σ' όλο
το μήκος του δρόμου, από τα Γιάννινα μέχρι τ' αλβανικά σύνορα.

Σε απόσταση τριών χιλιομέτρων από το χάνι (στο Καλπάκι)
υπήρχε αρκετή γερμανική δύναμη με άρματα μάχης κι αντιαε-
ροπορικά πυροβόλα.

Στον Αϊ - Λια Δολιανών, άλλο φυλάκιο. Στο 41ο χιλιόμετρο,
κάτω από το χωριό Μαυροβούνι, είχαν εγκατεστημένο φυλάκιο
με ομάδα που προστάτευε την ξύλινη γέφυρα, από πιθανή
ανατίναξη. Στο 44ο χιλ. είχε την έδρα του λόχος Γερμανών (στη
θέση «Μαλαγάρια») που φύλαγε τους δρόμους με ενέδρες κ.λ.π.

Οι φρουρές συνεχίζονταν (Δέμα, Μπουραζάνι) ως τα σύνορα.

Με το πυκνό αυτό δίκτυο των καλοοχυρωμένων φυλακίων, οι
Γερμανοί εξασφάλιζαν τη ζωτικής σημασίας οδική επικοινωνία
της Ηπείρου με την Ευρώπη, δια μέσου Αλβανίας.

Μέσα στο 1944 όμως, ο Άξονας έπαιρνε την κάτω βόλτα. Οι
σύμμαχοι τους έσφιγγαν από παντού και οι αντάρτικες δυνάμεις
Ελλάδας, Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας, είχαν περάσει στην
αντεπίθεση.

Για να προστατέψουν τη μελλοντική τους υποχώρηση προς
Αλβανία, είχαν ενισχύσει πιο πολύ τις φρουρές τους.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι την εποχή της ελαστικής επίθεσης
στην Καλλιθέα, οι Γερμανοί ήταν σε γενική επαγρύπνηση σ' όλο
το μήκος του δρόμου.

Αυτό έκανε και την επιχείρηση ακόμα πιο δύσκολη - για να
μην πούμε αδύνατη - αλλά και πολύ επικίνδυνη.

Όμως η δ/ση του 85ου Συντάγματος τη σχεδίασε με μαεστρία,

την τόλμησε αδίσταχτα και τα δέκα ψυχωμένα παλικάρια την εκτέλεσαν με απaráμιλλη τόλμη και απόλυτη επιτυχία στις 7/9/1944.

... Το κατόρθωμα αυτό έγινε θρύλος σ' όλη την Ήπειρο, στα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Έγινε και τραγούδι κι αντιλαλούσε στα ελεύθερα βουνά μας· χιλιάδες στόματα το σιγοψιθύριζαν στις σκλαβωμένες πόλεις.

Το τραγούδι της Καλλιθέας

Ένα πρωί ταχιά ταχιά
δέκα παιδιά ντυμένα βλάχικα
στην Καλλιθέα πάνουν
όπλα όλμους για να πάρουν.

Στο πόστο μπλόκο μόλις φτάσανε
«άλες παπίερ» τους προστάξανε.
Για για, Ζδράβος φωνάζει
και κοντά τους πλησιάζει.

Γρήγορα το μπιστόλι βγάζει
και πάνω στον εχθρό τ' αδειάζει.
- Έτσι σ' αξίζει Γερμανέ,
βρωμιάρη κι άτιμε στρατέ.

Απάνω τους ορμάνε,
πόρτες παράθυρα τα σπάνε.
Κι ο αρχηγός φωνάζει, αχ παιδιά,
το Λάζο μας τον φάγαν τα σκυλιά.

Εκδίκηση! Φωνάζουν
και τους Γερμανούς αρπάζουν.
Μόλις όλα τελειώσαν,
όλμους, τουφέκια τα φορτώσαν·
για το Ζαγόρι πάνε
μα το Λάζο δεν ξεχνάνε...

(Λαϊκή Μούσα)

Ο Διοικητής του 85 Συντάγματος του ΕΛΑΣ αριστερά Γ. Καλλιανέσης (Μεσσήνης) εμπνευστής του εγχειρήματος της Καλλιθέας και δεξιά ο αρχηγός της Ομάδας θανάτου Χ. Ζδράβος

Μικρός κι εγώ τον καιρό της κατοχής, άκουσα το θρυλικό κατόρθωμα και με διακατείχε ένας πόθος ν' αποθανατίσω το γεγονός σ' ένα βιβλίο για να μη χαθεί στη λησμονιά του χρόνου.

Μετά από έρευνα αρκετού χρόνου, εντόπισα τους πρωταγωνιστές του εγχειρήματος και με τις ζωντανές αφηγήσεις τους συγκεντρώθηκε η ύλη, διασταυρώθηκαν τα γεγονότα και τυπώθηκε το βιβλίο με τον τίτλο «Το χρονικό της Καλλιθέας».

Το βιβλίο παραδόθηκε στην Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας (Παράρτημα Εθν. Αντίστασης) και με τα έσοδα από τη διάθεσή του κατασκευάστηκε το μνημείο στην Καλλιθέα (απέναντι από το γκρεμισμένο Χάνι).

Λεπτομέρειες για την αριστοτεχνική επιχείρηση των μεταμφιεσμένων ανταρτών σε ελάχιστο χρόνο, μπορεί ο αναγνώστης να βρει στο προαναφερόμενο βιβλίο «Το χρονικό της Καλλιθέας» β' έκδοση 1988.

Το Μνημείο στήθηκε να θυμίζει το κατόρθωμα των αγωνιστών του 85ου Συντάγματος του Ε.Λ.Α.Σ. και το θάνατο του πανώριου παλικαριού Λάζου Οικονόμου, του μοναδικού νεκρού στην επιχείρηση. Ο ήρωας έπεσε τη στιγμή που ορμούσε στο Χάνι να πιάσει αιχμάλωτο το Γερμανό διοικητή.

Εμπνευστής και συντονιστής του παράτολμου εγχειρήματος ήταν ο Δ/της του 85ου Συντάγματος του Ε.Λ.Α.Σ. Γεώργ. Καλλιανέσης (Μεσσήνης).

Πρωτεύοντα ρόλο έπαιξε η ομάδα θανάτου μεταμφιεσμένη σε βλάχους, με αρχηγό τον ατρόμητο Χαρίση Ζδράβο από την Κόνιτσα.

Τα άλλα παλικάρια:

Αναστασίου Νάκος από την Κόνιτσα

Μόκας Γεώργιος από τη Φούρκα Κόνιτσας

Ντακουβάνος Βαγγέλης από το Κεράσοβο Κόνιτσας

Οικονόμου Λάζος από τον Πύργο Κόνιτσας

Τσιάρας Κων/νος από τα Γιάννινα

Σπύρου Αποστόλης από τα Πεστά Ιωαννίνων

Χασιώτης Χρήστος από Δίστρατο Κόνιτσας

Ντακουβάνος Νικόλαος από Κεράσοβο Κόνιτσας και

Βίκτωρ Πετατσίνι (Ιταλός).

Αναστασίου Νάκος   Μόκας Γεώργιος   Ντακουβάνος Βαγγέλης   Τσιάρας Κων/νος

Σπύρου Αποστόλης   Χασιώτης Χρήστος   Ντακουβάνος Νικόλαος

Το Παράρτημα της Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας έκανε αίτηση στο κοινοτ. Συμβούλιο Αρίστης για την παραχώρηση του χώρου.

Ο Πρόεδρος Γιάννης Ζήσης και η πλειοψηφία του Κ.Σ. ενέκρινε και στις αρχές Σεπτεμβρίου με γρήγορους ρυθμούς έγινε το έργο.

Με τη φροντίδα, επίβλεψη και προσωπική εργασία του γράφοντα και τη βοήθεια μιας ομάδας πατριωτών, ένα παλιό όνειρο έγινε πραγματικότητα. Παραθέτουμε τα ονόματα όσων βοήθησαν στην κατασκευή του έργου:

Σπύρος Λιάππης, Θανάσης Καλτσούνης και Χραλ. Ταλιούρης από το Γεροπλάτανο Πωγωνίου.

Ανδρέας Γκότζος, Χαρ. Βαγενάς, Αποστ. Βαγενάς, Κων.

Ζήδρος, Δημ. Ράγγας, Βαγγ. Πορφυρίου, Ιωανν. Ζδράβος, Βασ.
Μακάριος, Σπ. Γεράσης, Π. Τσινασλάν από Κόνιτσα.

Χαραλ. Μουκοβίνας από το Μεσοβούνι Ζαγορίου.

Το σχέδιο έγινε από τον αρχιτέκτονα Χαράλ. Μακόπουλο.

*Ο Λάζος Οικονόμου που έπεσε ηρωικά στο χάνι,
ορμώντας να συλλάβει το διοικητή των Ναζιδων*

ΤΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Στις 8 Σεπτέμβρη 1985 έγινε η τελετή των αποκαλυπτυρίων με τη σύναξη πλήθους κόσμου.

Μπαρουτοκαπνισμένοι αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης, έσμιζαν εκείνη τη χινοπωριάτικη μέρα, με νέα παιδιά που πήγαιναν να βαφτιστούν στα νάματα του Πατριωτισμού και να υποκλιθούν στον τόπο της θυσίας.

Στις 11 π.μ. έγινε η επιμνημόσυνη δέηση από το σεβάσμιο Ελασίτη ιερέα Κ. Μπαλωμένο, η οποία τελείωσε με το πένθιμο εμβατήριο «Επέσατε θύματα αδέρφια εσείς...»

Αμέσως μετά, αποκάλυψε το μνημείο, ο μεγαλύτερος σε ηλικία, παλιός αντάρτης από τους παρευρισκόμενους, ο Αποστ. Βαγενάς από την Κόνιτσα.

Στη συνέχεια κατατέθηκαν στεφάνια από δεκάδες Δημάρχους, Κοινοτάρχες, Συλλόγους, Κομματικές Οργανώσεις και από τον έγγονο του αθάνατου νεκρού της Καλλιθέας Λάζου Οικονόμου που φέρει και τ' όνομα του.

Από τα αποκαλυπτήρια του μνημείου στην Καλλιθέα

Την εκδήλωση χαιρέτισαν διάφοροι Αγωνιστές. Διαβάστηκε χαιρετισμός του εμπνευστή του εγχειρήματος στρατηγού Γ. Καλλιανέση, που δεν παρευρίσκονταν για λόγους υγείας.

Ακολούθησε εισήγηση από τον γράφοντα, με το ιστορικό της επιχείρησης, που κατέληξε: (...Τούτο το μνημείο θα θυμίζει στους νεότερους, ότι σ' αυτή τη γη του Λεωνίδα και του Κολοκοτρώνη, του Μάρκου Μπότσαρη και του Βελουχιώτη, όσο κι αν

Ο Χρ. Χασιώτης με το Λ. Μάλαμα στα αποκαλυπτήρια.

Ο παπα Κώστας Μπαλωμένος στην επιμνημόσυνη δέηση

ξεφυτρώνουν κάποιοι πηλιογούσηδες, πάντα θα στέκει όρθιος ο Γίγαντας Λαός στα μετερίζια, να βροντοφωνάζει το «Μολών λαβέ» σε κάθε εχθρό...

Ας γίνει τούτο αφορμή για το στήσιμο κι άλλων μνημείων στην περιοχή μας, γιατί είναι πολλοί οι νεκροί που περιμένουν δικαίωση...)

Ύστερα αφηγήθηκαν πολύ παραστατικά τις λεπτομέρειες της επιχείρησης οι επιζώντες Αγωνιστές Χ. Ζδράβος και Χ. Χασιώτης, ο Σωκρ. Πορφύρης που ανάφερε τα τελευταία λόγια του συναγωνιστή και φίλου του Λάζου και ο αγωνιστής της Εθν. Αντίστασης και γνωστός συγγραφέας Λάμπρος Μάλαμας που μίλησε με παραδείγματα για την αξία του Μνημείου.

Επίσης μίλησε ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Κ. Κράλιος και η εκδήλωση έκλεισε με ομιλίες εκ μέρους του Κ.Κ.Ε και της Π.Ε.Λ.Ε.Α Ιωαννίνων.

Η ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΕΝΟΣ ΧΡΕΟΥΣ

(Αναδημοσίευση από το περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ» τ.4,σελ.87-1985)

Το κατόρθωμα της Καλλιθέας, ένας κρίκος άφθαστης παλικαριάς κι ελευθεροφροσύνης στη μακριά αλυσίδα ηρωισμού της Εθνικής Αντίστασης 1940-44, καταγράφηκε με όλες του τις λεπτομέρειες στο «ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ» του Σωτ. Τουφίδη, που παρουσιάσαμε στο 1ο τεύχος του περιοδικού μας.

Ένας από τους στόχους της έκδοσης ήταν και η συγκέντρωση χρημάτων για την ανέγερση ενός μνημείου - μαρτυρίας στον τόπο της θυσίας.

Κι ήταν τόσο σύντομος ο χρόνος ανάμεσα στο όνειρο και την πραγματοποίηση που, χωρίς επιφύλαξη, στους πρωτεργάτες αξίζουν θερμά συγχαρητήρια.

Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου, που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Χαρ. Μακόπουλο, έγιναν την Κυριακή, 8 Σεπτέμβρη 1985 και ώρα 11 π.μ., με την παρουσία αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης, αντιπροσωπειών συλλόγων και οργανώσεων και πλήθους κόσμου, κύρια από το γύρω χωριά και την Κόνιτσα.

Η επιμνημόσυνη δέηση, στην οποία χοροστάτησε η σεβάσμια μορφή του Ελασίτη ιερέα Κ. Μπαλωμένου, με φωνή παλλόμενη από συγκίνηση και περηφάνια, έκλεισε με το πένθιμο εμβατήριο «Επέσατε θύματα αδέρφια εσείς...», ζεστά λόγια, που ο αγέρας τα πήρε και τ' απόθεσε ελαφρά σε κάθε γωνιά μαρτυρίου και θυσίας.

Στη συνέχεια έγινε κατάθεση στεφανιών. Ανάμεσα στους καταθέτες και ο ομώνυμος έγγονος του Λάζου Οικονόμου, του μόνου νεκρού της επιχείρησης. Τα νιάτα με τη γροθιά υψωμένη μπροστά στο μνημείο υπογράμμισαν την ιστορική μας συνέχεια και συνέπεια. «Άμες δ' εγεσόμεθα πολλώ κάρρονες», όπως έλεγαν οι Σπαρτιάτες.

Η εκδήλωση έκλεισε με σύντομους χαιρετισμούς και λόγους που, παρά τον καυτό ήλιο, ακούστηκαν με προσοχή από τις εκατοντάδες των προσκυνητών.

Μεταξύ άλλων μίλησαν οι: Σωτήρης Τουφίδης, ως υπεύθυνος οργανωτής, ο Χαρ. Ζδράβος και ο Χασιώτης, ζωντανές μνήμες του αγώνα, ο Κ. Κράλιος, καπετάνιος του ΕΛΑΣ και ο συγγραφέας - αγωνιστής Λ. Μάλαμας.

Το στήσιμο του μνημείου της Καλλιθέας ήταν ένα χρέος τιμής. Οι λαοί για να επιζήσουν δεν πρέπει να ξεχνούν την ιστορία τους, δεν πρέπει να ξεχνούν τους αγώνες των προγόνων τους για λευτεριά και προκοπή, για ειρήνη και δικαιοσύνη.

Ένα χρέος τιμής και μια υπενθύμιση χρέους ότι ο αγώνας συνεχίζεται κι από τις νέες θυσίες κανείς δε δικαιούται να βγάζει τον εαυτό τού απέξω.

Ελπίζουμε ότι το στήσιμο του μνημείου στην Καλλιθέα θα αποτελέσει μια αρχή, ένα ερέθισμα, γιατί κι άλλοι αγώνες κι άλλοι νεκροί περιμένουν δικαίωση.

I.T.

*Ο Χ. Ζδράβος στο ερειπωμένο χάνι
μετά από σαράντα χρόνια θυμάται...*

Βανδαλισμοί

Δυο μήνες μετά τη λαμπρή εκδήλωση των αποκαλυπτηρίων, άγνωστοι έριξαν πυροβολισμούς με κυνηγητικό όπλο και μισοκατέστρεψαν την αναμνηστική πλάκα του μνημείου.

Από τον γράφοντα στάλθηκαν καταγγελίες στο Γιαννιώτικο και Αθηναϊκό τύπο για τον ιερόσυλο βανδαλισμό.

Κατέστρεψαν το μνημείο

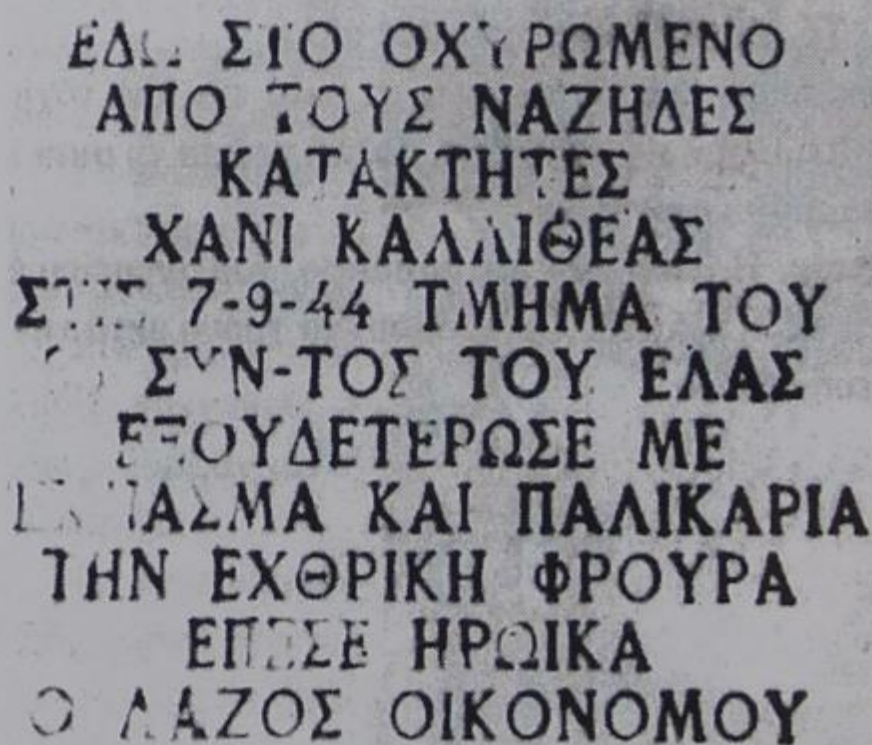
«Με χοντρά σκάγια κυνηγετικού όπλου, μισοκατάστρεψαν την αναμνηστική μαρμαρόπλακα του μνημείου, ασεβώντας σε νεκρούς και ζωντανούς αγωνιστές. Γράφει ο κ. Σ. Τουφίδης από

■ Κατέστρεψαν το μνημείο

Με χοντρά σκάγια κυνηγετικού όπλου, μισοκατάστρεψαν την αναμνηστική μαρμαρόπλακα του μνημείου, ασεβώντας σε νεκρούς και ζωντανούς αγωνιστές.

Γράφει ο κ. Σ. Τουφίδης από την Κόνιτσα με αφορμή το «αντιπατριωτικό μένος μερικών αγνώστων» που ξέσπασε πρόσφατα στο μνημείο το αφιερωμένο στη μάχη της Καλλιθέας (Κόνιτσα) «στά μαύρα και δοξασμένα χρόνια της Κατοχής», δύο μόλις μήνες από την ίδρυσή του.

Στις σημερινές μέρες - προσθέτει - που ο δημοκρατικός κόσμος ανέχεται να βλέπει στημένα αγάλματα βασιλιάδων, δικτατόρων και δοσιλόγων, υπάρχουν άνθρωποι(;) που δυστυχώς δεν αισθάνονται καλά, όταν βλέπουν να τιμάται ο πατριωτισμός. Φαίνεται ότι ο δοσιλογισμός μερικών «Ελλήνων» βρυκολάκισε κι ενώ έχουν περάσει 40 χρόνια από τότε που εξόντωναν μαζί με τους κατακτητές κάθε πατριώτη, ξαναβγήκαν από τους τύμβους της κόλασης να συνεχίσουν το βδελυρό και αντεθνικό τους έργο, ακόμα και πάνω στα αθώα μνημεία.

ΕΔΩ ΣΤΟ ΟΧΥΡΩΜΕΝΟ
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΖΗΔΕΣ
ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ
ΧΑΝΙ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ
ΣΤΙΣ 7-9-44 ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ
ΣΥΝ-ΤΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΑΣ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΕ ΜΕ
ΕΛΤΙΑΣΜΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ
ΤΗΝ ΕΧΘΡΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ
ΕΠΕΣΕ ΗΡΩΙΚΑ
Ο ΛΑΖΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

*Η αναμνηστική πλάκα
του μνημείου μετά τους
πυροβολισμούς.*

Ελευθεροτυπία 18-12-85

την Κόνιτσα με αφορμή το «αντιπατριωτικό μένος μερικών αγνώστων» που ξέσπασε πρόσφατα στο μνημείο το αφιερωμένο στη μάχη της Καλλιθέας (Κόνιτσα) «στα μαύρα και δοξασμένα χρόνια της Κατοχής», δύο μόλις μήνες από την ίδρυσή του. Στις σημερινές μέρες – προσθέτει - που ο δημοκρατικός κόσμος ανέχεται να βλέπει στημένα αγάλματα βασιλιάδων δικτατόρων και δοσιλόγων, υπάρχουν άνθρωποι(;) που δυστυχώς δεν αισθάνονται καλά, όταν βλέπουν να τιμάται ο πατριωτισμός. Φαίνεται ότι ο δοσιλογισμός μερικών «Ελλήνων» βρυκολάκιασε κι ενώ έχουν περάσει 40 χρόνια από τότε που εξόντωναν μαζί με τους κατακτητές κάθε πατριώτη ξαναβγήκαν από τους τύμβους της κόλασης να συνεχίσουν το βδελυρό και αντεθνικό τους έργο, ακόμα και πάνω στα αθώα μνημεία.»

«Ελευθεροτυπία» 18-12-1985

Αλλά οι βαρβαρότητες μερικών...πολιτισμένων νεοελλήνων δεν τελειώνουν εδώ.

Στις 18 Φλεβάρη του 1987 φυτέψαμε γύρω από το μνημείο ένα κυπαρίσσι (σύμβολο του λεβέντη που σκοτώθηκε) και δύο πεύκα. Σε μια εβδομάδα άγνωστοι τα ξερίζωσαν καταστρέφοντας και την περίφραξή τους. Στο Αστ. Τμήμα Κόνιτσας υποβλήθηκε από το Παράρτημα Π.Ε.Α.Ε.Α. μήνυση «κατ' αγνώστου».

Το Μάρτη φυτέψαμε άλλα και σήμερα μεγάλωσαν για να ρίχνουν για πολλά χρόνια τη σκιά τους στο μαρμάρινο Μνημείο...

Το Χάνι προπολεμικά

Σκαρμνέλι. Το Επιτελείο του 85 Συντάγματος του ΕΛΛΑΣ. Άνοιξη του 1944.

2^ο

Το Μνημείο στη Βίγλα Γεροπλάτανου (14-8-1988)

Το ιστορικό της ανέγερσής του

Μετά την κατασκευή του Μνημείου Καλλιθέας (1985), ο γράφων έκανε πρόταση στο Παράρτημα της Π.Ε.Α.Ε.Α Κόνιτσας να ανεγερθούν και άλλα Μνημεία σε χώρους που έπεσαν πολλοί

Το Μνημείο όπως είναι σήμερα.

πατριώτες αγωνιστές κατά την Κατοχή.

Το παράρτημα δέχτηκε την πρόταση και μου ανέθεσε τη ευθύνη για τις πρέπουσες ενέργειες με το παρακάτω έγγραφό του.

Εξουσιοδότηση

Το Παράρτημα της Π.Ε.Α.Ε.Α Κόνιτσας, μετά την απόφαση του Δ. Συμβουλίου για την ανέγερση Μνημείων πεσόντων Αγωνιστών της Εθν. Αντίστασης στην περιοχή Κόνιτσας, (Βίγλα, Αγ.Τριάδα, Σουσιτίσα κ.α.)

Εξουσιοδοτεί

Το Σωτήρη Τουφίδη να προβεί σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες, για τον παραπάνω σκοπό. Στις ενέργειες αυτές θα συμπαραστέκεται το Δ. Συμβούλιο του Παραρτήματος.

Κόνιτσα 29/6/87».

Πρώτη ενέργεια ήταν να βρούμε τον κατάλληλο χώρο για το Μνημείο. Σ' αυτό βοήθησαν οι άξιοι συγχαρητηρίων, κάτοικοι Γεροπλατάνου Χαράλαμπος Ταλιούρης και Γιώργος Οικονόμου οι οποίοι έκαναν σημαντική προσφορά, με τη δωρεάν παραχώρηση στο Παράρτ. Π.Ε.Α.Ε.Α, των ιδιόκτητων χωραφιών τους στη θέση «Βίγλα» (Δίπλα από το σημείο που έπεσαν οι πατριώτες).

Αμέσως μετά έγινε γνωστό δια του τύπου ότι θα ανεγερθεί Μνημείο στη συγκεκριμένη θέση με' έκκληση σε κάθε κατεύθυνση. Παραθέτουμε το κείμενο:

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ - ΚΑΛΕΣΜΑ

Προς τους Κοινοτάρχες, Αδελφότητες, Συλλόγους και κάθε Πατριώτη των Επαρχιών Κόνιτσας - Ζαγορίου - Πογωνίου

Αγαπητοί συμπατριώτες,

Το Δ.Σ. του Παραρτήματος Π.Ε.Α.Ε.Α Κόνιτσας μετά την ανέγερση του μνημείου στο Χάνι Καλλιθέας, πήρε την απόφαση να κατασκευάσει και άλλα παρόμοια μνημεία πεσόντων αγω-

νιστών της Εθνικής Αντίστασης στο χώρο των τριών επαρχιών.

Ένα τέτοιο μνημείο, αποφασίστηκε να γίνει στην τοποθεσία «Βίγλα» (πάνω από το χωριό Γεροπλάτανος), όπου στις 15 - 4 - 1943 έπεσαν, στην πρώτη μάχη του Αντάρτικου της περιοχής με τους Ιταλούς φασίστες, οι παρακάτω πατριώτες:

1. Γιώργος Παπαζώης, 29 ετών, από Άνω Ραβένια.
2. Ζαχαρίας Μ. Πανάγιος, ετών 29, από την Πυρσόγιαννη.
3. Θρασύβουλος Παπαζώης, ετών 22, από Άνω Ραβένια.
4. Κλεομένης Φ. Τζιμόπουλος, ,ετών 26, από τους Κήπους.
5. Κώστας Δ. Βλάχος, ετών 27, από Κ. Μερόπη.
6. Κώστας Γ. Κασούλας, ετών 22, από τα Δολιανά.
7. Σωκράτης Θ. Σαμαράς, ετών 34, από τα Άνω Ραβένια.
8. Χρήστος Στεφανάτος, ετών 20, από το Βασιλικό.

Γιώργ. Παπαζώης Ζαχ. Μ. Πανάγιος Θρασ. Παπαζώης Κλεομ. Φ. Τζιμόπουλος

Κ. Δ. Βλάχος

Κ. Γ. Κασούλας

Σωκρ. Θ. Σαμαράς

Χρήστος Στεφανάτος

Κλείνουν 45 χρόνια από τη ζοφερή εκείνη μέρα και είναι μια καιρός να τιμήσουμε τους πεσόντες συμπατριώτες μας (Πωγωνίσιους Ζαγορίσιους και Κονιτσιώτες), εκπληρώνοντας σ' αυτούς ένα μεγάλο χρέος.

Ελπίζοντας στην οικονομική σας συνδρομή, για την επίτευξη τούτου του σκοπού, ανοίξαμε ειδικό λογαριασμό στο υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Κόνιτσας, με τον αριθμό 743114 - 7.

Καλούμε τον κάθε καλοπροαίρετο συμπατριώτη να συμβάλει με τον «οβολόν» του, ώστε πολύ σύντομα να γιορτάσουμε όλοι μαζί τ' αποκαλυπτήρια του μνημείου.

Με πατριωτικούς Χαιρετισμούς
Το Δ.Σ. του Παραρτήματος
Π.Ε.Α.Ε.Α Κόνιτσας

Σε ελάχιστο χρόνο, πολλές Αδελφότητες, Σύλλογοι και μεμονωμένοι πατριώτες ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα κι έσπευσαν να στείλουν τον «οβολόν» τους στον ειδικό λογαριασμό της τράπεζας.

Για την ιστορία, παραθέτουμε τους δωρητές με τη χρονική σειρά που έστειλαν τα χρήματα και χωρίς να αναγράφουμε το ποσόν, γιατί νομίζουμε ότι ο καθένας έδωσε αυτό που μπορούσε. Από το πενήντοχίλιο μέχρι το χιλιάριο, όλες οι δραχμές ήταν πολύτιμες, για να στήσουμε αυτό το ιερό Μνημείο των αθάνατων προγόνων που αφήνουμε αιώνια παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές.

Αδελφότητες: Δολιανιτών, Άνω Ραβενιωτών, Μαυροβου-
νιωτών, Λυκόραχης, Κάτω Μερόπης, Ρουσιάς, Δροσοπηγής.
Υποκατάστημα Εθν. Τράπεζας Κόνιτσας.

Πολιτιστικοί Σύλλογοι: Γεροπλατάνου, Βασιλικού, Καλλιθέας.

Δολιανίτες: Σπ. Αγγέλης, Πέτρος και Σπύρος Πέτρου, Ηλίας
Τσουρής, Αθαν. Τούφας, Λαζ. Μήλιος, Νικ. Κορέλης, Φάνης
Παππίας, Φρίξος Τζουτζόπουλος, Κων. Φασούλας, Γεώργ.
Παπακώστας, Χρ. Αποστολίδης, Λεανδρ. Στεφάνου, Παύλος
Τουφίδης, Βασ. Τασινός, Δημ. Φαραστέλης, Γεωργ. Τσούβαλης,
Κων. Ντέλας, Φάνης Καλαμίτσης, Φάνης Σιόρης, Λάζ. Ραπτο-

γιάννης, Γιαν. Κοντογιάννης, Δημ. Κοντογιάννης, Βασ. Οικονομίδης, Κούλα Κοντοπάνου, Κων. Μήλιος.

Φρασανίτες: Δημ. Βλάχος, Θεοφαν. Βλάχος, Μαρία Ι. Βλάχου, Δημ. Καλλιαρέκος, Αναστ. Μίνος, Ανδρομ. Λάζου, Κων. Μίνος, Βασ. Οικονόμου, Αθαν. Κοσίφης, Διον. Οικονόμου, Δημ. Πορίκης, Βασ. Χρήστου, Γεώργ. Χαρίσης, Κων. Ευαγγέλου, Αθαν. Τσιάτσης, Βαγγ. Αθανασίου, Θεόφιλος Βλάχος.

Βασιλικό: Ιωαν. Πορφύρης, Δημοσθ. Δημητριάδης, Κώστας Γκιώνης.

Κόνιτσα: Βασ. Μακάριος, Τάκης Ράγγας, Ανδρ. Φιλιππίδης, Αλ. Γκότζος.

Κλειδωνιά: Κώστας Σίββας, Δημ. Ευαγγέλου, Αθαν. Τζιουβίλλας.

Καλλιθέα: Λαμπ. Ντίνος, Κων. και Ελένη Λάππα. Κων. Αλεξίου (Αηδονοχώρι) Ανδρ. Παπαχρήστου (Καστάνιανη), Νικ. Τζουμέρκας (Πουρνιά),

Οξυά: Σώκρ. Πορφύρης, Απ. Αθανασόπουλος.

Πυρσόγιαννη: Σοφοκλής Ζαφείρης, Κων. Παπαδημητρίου. Μαριάνθη Παπανικολάου - Κιτσάκη (Κεράσοβο), Δημ. Βαρδάκης (Πύργος Στράτσιανης), Σπύρος Τσιλιμπάρης (Κέρκυρα), Λεωνίδας Σιδέρης Κεφαλόβρυσο. Ας υπερηφανεύονται στο μέλλον οι απόγονοί τους για την προσφορά και το πατριωτικό ενδιαφέρον τους.

Μόλις λάβαμε τα πρώτα χρήματα, άρχισαν οι εργασίες (διαμόρφωση χώρου, μπετά, σίδερα κ.α.) με γοργό ρυθμό και μέσα σε λίγους μήνες τελείωσε το έργο. Ημέρα των αποκαλυπτηρίων θεωρήσαμε κατάλληλη την 14 - 8 - 1988 (παραμονή Δεκαπενταύγουστου), μιας και τα χωριά μας είναι γεμάτα από κόσμο τέτοια εποχή, ώστε να δώσουμε τη χαρά σε όσο το δυνατόν περισσότερους πατριώτες να παραβρεθούν στην τελετή.

Το σχέδιο για το Μνημείο έγινε (αφιλοκερδώς) από τον αρχιτέκτονα Μιχ. Αράπογλου, τα τιμέντα ανέλαβε ο εργολάβος Σπ. Λιάπης, τα σιδερένια κάγκελα ο Βαγγ. Πορφυρίου, τον μπρούτζινο αντάρτη ο Μιχ. Σιώμος. Τα ελαιοχρώματα ο Ανδρ. Γκότζος. Συνολικά το έργο στοίχισε 300 χιλ. περίπου.

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Μνημόσυνο Πεσόντων Αγωνιστών

(Αναδημοσίευση από το περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ», τεύχ. 21, σελ. 235-1988)

Στις 14 Αυγούστου 1988 ημέρα Κυριακή, έγινε στη «Βίγλα» πάνω απ' το χωριό Γεροπλάτανος, η αποκάλυψη του ηρώου που στήθηκε για να τιμηθούν τα οχτώ παλικάρια μας που έπεσαν στη θέση αυτή σε σύγκρουση με τις ιταλικές δυνάμεις κατοχής.

Το λαμπρό μνημείο που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Μιχάλη Αράπογλου, έγινιε με πρωτοβουλία του τμήματος της Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας και την οικονομική συμβολή κοινοτήτων, Συλλόγων, οργανώσεων και ιδιωτών από τις τρεις επαρχίες Ζαγορίου, Πωγωνίου και Κόνιτσας, στο κοινό σύνορο των οποίων βρίσκεται και η θέση του. Το όλο έργο έφερε σε πέρας η δραστήρια και άοκνη προσπάθεια και προσωπική εργασία του Σωτήρη Τουφίδη.

*Ο ομιλητής Σ. Τουφίδης και οι ιερείς π. Αθ. Οικονόμου,
π. Τηλ. Μάντζιος και π. Ι. Λαζαρίδης*

Ο Βουλευτής Θ. Λούλης αποκαλύπτει το μνημείο

Από τις 1030 π.μ. άρχισε η συγκέντρωση των Προσκυνητών, μεταξύ των οποίων οι βουλευτές Λούλης και Μωραΐτης, εκπρόσωπος της Νομαρχίας, ανώτερος αξιωματικός εκπρόσωπος της Μεραρχίας, Νομαρχιακοί Σύμβουλοι, εκπρόσωπος του Δήμου Ιωαννίνων, Πρόεδροι, και εκπρόσωποι Κοινοτήτων, αντιπροσωπείες αντιστασιακών Οργανώσεων, Συλλόγων και Σωματείων, συγγενείς των πεσόντων Αγωνιστών, επιζώντες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης και πλήθος λαού.

Η Τελετή άρχισε με την αποκάλυψη του μνημείου από τον αγωνιστή της Εθνικής Αντίστασης, βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Θεμιστοκλή Λούλη και την επιμνημόσυνη δέηση στην οποία χοροστάτησαν οι Ιερείς Τηλέμαχος Μάντζιος, Αθανάσιος Οικονόμου και ο Ιωάννης Λαζαρίδης απο τους οποίους ο τρίτος ήταν και ο ίδιος μαχητής του Ε.Λ.Α.Σ. στα τμήματα που πήραν μέρος στην επιχείρηση της «Βίγλας».

Επακολούθησε προσκλητήριο νεκρών και κατάθεση στεφά-

Η Χ. Τουφίδη στο μοιρολόι...

νων από συγγενείς των πεσόντων Αγωνιστών, αντιστασιακές οργανώσεις, πολιτικά κόμματα προέδρους κοινοτήτων, Συλλόγων και Σωματείων, εκφωνήθηκαν λόγοι και χαιρετισμοί και απαγγέλθηκαν ποιήματα δοξαστικά της μνήμης και της παλικαρίας των Πεσόντων ηρώων.

Κατέθεσαν στεφάνια ακόμα ο Δήμος Ιωαννίνων, οι Κοινότητες, Γεροπλατάνου, Άνω Ραβενίων, Βασιλικού, Κ. Μερόπης,

Ο Π. Τουφίδης και η Μ. Καραφέρη σ' αντάρτικα τραγούδια

Πυρσόγιαννης, Κεφαλοβρύσου, Μαυροβουνίου, Κλειδωνιάς.

Τα Κόμματα, Π.Α.Σ.Ο.Κ., Κ.Κ.Ε., Ε.Α.Ρ., παράρτημα Εθν. Αντίστασης Ιωαννίνων, Κόνιτσας, Πωγωνίου, Δολιανών, Ζωγράφου (Αθήνας).

Πολιτιστ. Σύλλογοι: Γεροπλατάνου, Βασιλικού
Σύλλογος Νέων Αρίστης

Αδελφότητες: Δολιανιτών, Κ. Μερόπης, Μαυροβουνίου, Αγρ. Σύλλογος Κόνιτσας, Σωματείο Οικοδόμων Κόνιτσας, Σύλλογος Βασιλικού, Επιτροπή Ειρήνης Ν. Ηρακλείου Αττικής.

Σύντομους χαιρετισμούς απηύθυναν εκπρόσωποι κομμάτων. Ο Γ. Νικολάου (Δήμος Ιωαννιτών), ο Νομ. Σύμβουλος Μ. Χατζηεφραιμίδης, οι πρόεδροι Σοφ. Ζαφείρης, Δ. Καλογήρου, Ι. Μούκας. Ο Δ. Πορίκης, ο αγωνιστής Χαρ. Ζδράβος, ο συγγραφέας Λ. Μάλαμας και Λ. Βλάχος (οι οποίοι απήγγελαν και ποιήματα αφιερωμένα στους οκτώ νεκρούς). Ο Φ. Παππιάς (Αδελφ. Δολιανιτών), ο Δ. Καλλιάρεκος κ.α.

Στην κεντρική ομιλία του Σωτήρη Τουφίδη αναφέρθηκε το ιστορικό της μάχης που έγινε στις 15 Απρίλη 1943, όταν η ιταλική караμπινιερία της Κόνιτσας εγκατέλειπε την Κόνιτσα, παίρνοντας μαζί της αγωνιστές που είχε συλλάβει, μεταξύ των οποίων ήταν ο Θωμάς Μούσιος, που εκτελέστηκε από τους φασίστες του Μουσολίνι και ο Θωμάς Σπανός που επέζησε και ήταν παρών στην τελετή*.

«...Τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. και μονάδες εφεδροελασιτών των περιφερειών μας κατέλαβαν θέσεις στη «Βίγλα» για να χτυπήσουν την Καραμπινιερία, που από Κόνιτσα κατευθύνονταν στα Γιάννινα και να απελευθερώσουν τους δεσμώτες που έσερνε μαζί της. Φαίνεται όμως ότι η ενέδρα έγινε αντιληπτή από τη φάλαγγα των Ιταλικών αυτοκινήτων, που από τα Γιάννινα πήγαινε στην Κόνιτσα για τη μεταφορά της Καραμπινιερίας και ειδοποιήθηκαν οι στρατιωτικές αρχές του εχθρού στα Γιάννινα.

Έτσι τα τμήματά μας, έχοντας θέσεις με μέτωπο την κατεύθυνση Κόνιτσας Ιωαννίνων, δέχτηκαν αιφνιδιαστική επίθεση εκ των όπισθεν από ισχυρή ιταλική δύναμη που έσπευσε από τα Γιάννινα. Αποτέλεσμα ήταν να μην επιτύχει η επιχείρηση της εξόντωσης της Ιταλικής Καραμπινιερίας της Κόνιτσας και η απελευθέρωση των αγωνιστών αιχμαλώτων. Στη μάχη αυτή έπεσαν οι αγωνιστές μας:

- 1) Κώστας Βλάχος ετών 27 από Κ. Μερόπη Πωγωνίου
- 2) Κώστας Κασούλας ετών 22 από τα Δολιανά
- 3) Ζαχαρίας Πανάγιος ετών 29 από την Πυρσόγιαννη
- 4) Γιώργος Παπαζώης ετών 29 από Άνω Ραβένια
- 5) Θρασύβουλος Παπαζώης ετών 22 από Άνω Ραβένια
- 6) Σωκράτης Σαμαράς ετών 34 από Άνω Ραβένια
- 7) Χρήστος Στεφανάτος ετών 20 από το Βασιλικό
- 8) Κλεομένης Τζιμόπουλος ετών 26 από τους Κήπους, όπως τα ονόματά τους αναγράφονται στο μνημείο που στήθηκε προς τιμήν τους».

(Περισσότερα βλέπε στο βιβλίο «Αγώνες και θυσίες» Σ. Τουφίδη, εκδ. 1988).

Ο Αντιστασιακός και συγγραφέας Λ. Μάλαμας χαιρετίζει.

Σαράντα πέντε χρόνια περίμεναν οι τιμημένοι νεκροί της «Βίγλας» να τους αποδώσουμε την επίσημη τιμή που τους αξίζει. Σαράντα πέντε χρόνια χρειάστηκαν ώσπου να εκπληρώσουμε το καθήκον σ' αυτούς που έδωσαν τα νιάτα τους για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία της Ελλάδας, γιατί μετά το διώξιμο του Ιταλογερμανικού φασισμού επακολούθησε η Αγγλική επέμβαση, ο εμφύλιος και η μακρόχρονη μετεμφυλιοπολεμική μισαλλοδοξία, που δεν επέτρεπαν καμιά αναφορά στη δοξασμένη Εθνική Αντίσταση.

Έστω και αργά

Και το πλήθος που προσκύνησε στον Ιερό Τόπο της «Βίγλας» αισθάνθηκε τη μέρα αυτή ρίγη συγκίνησης από τις ομιλίες και τα ποιήματα καθώς και από το πένθιμο εμβατήριο και τον ύμνο του ΕΛΑΣ που έπαιξαν με ακορντεόν οι μαθητές του Μουσικού τμήματος Κόνιτσας Μαρία Καραφέρη και Πανταζής Τουφίδης. Το αποκορύφωμα της μυσταγωγίας ήταν το συγκινητικότατο μοιρολόι που τέλεια σε απόδοση και καλλιτεχνική ομορφιά τραγούδησε η Χρυσάνθη Τουφίδη. .

Η Τελετή, που κράτησε τον κόσμο σε ευλαβική κατάνυξη πάνω από 2 ώρες έκλεισε με τον Εθνικό μας Ύμνο που ψάλλαμε ομαδικά και επακολούθησε η αποχώρηση με το πλήθος των αυτοκινήτων που μας οδήγησαν εκεί.

Φεύγοντας ξαναθυμηθήκαμε το χρέος μας και σε άλλους συντρόφους μας που θυσιάστηκαν στο βωμό του καθήκοντος, όπως τα παιδιά του ΕΛΑΣ που έπεσαν στην «Αγία Τριάδα» της Κόνιτσας και πάνω στη «Σιουσνίτσα», πολεμώντας τους Γερμανούς, που ποτέ δεν τα λησμονήσαμε και δεν πρέπει να αργήσουμε να τους στήσουμε τα μνημεία που τους αξίζουν.

Δόξα και τιμή στους ήρωες νεκρούς των αγώνων μας.

Λ.Β.

Στα οχτώ παλικάρια της «Βίγλας»

Ήρθαμε παλικάρια μου.
Σαρανταπέντε χρόνια
το δρόμο πορευόμαστε,
ξυπόλητοι στα χιόνια.
Οι καταιγίδες φοβερές,
βοριάδες μανιασμένοι
μας έδερναν νυχτοήμερα.
Και το σακούλι άδειο.

Νά, φτάσαμε.
στο χώμα αυτό το ιερό και τ' άγιο

που κράτησε το αίμα σας βαθιά στην αγκαλιά του
μην το πατήσουν βάρβαροι. μην το μολύνουν ξένοι
και ταραχτούν στον ύπνο τους
τ' άξια του τα παιδιά του.

Πολλά περάσαμε στενά
τι ήταν φραγμένοι οι δρόμοι.
Γιούρες, μπουντρούμια στήνονταν σε κάθε σταυροδρόμι
και τα' άγρια τα Μακρόνησα.
Κι άλλοι κατηφορίσαμε ψηλά απ' τα καταράχια
από της Πίνδου τις κορφές, από γκρεμούς και βράχια,
από σπηλιές και ρεματιές.
Στεγνά πικρά τα χείλη μας
και οι πληγές μας ανοιχτές.

Μακρύς ο δρόμος, με κορμιά παλικαριών στρωμένος
και τον ανηφορίσαμε σαρανταπέντε χρόνια
κρατώντας όσοι μείναμε, στις φούχτες,
της καρδιάς μας
Τη λεβεντιά σας, την τρανή, τη μνήμη σας αιώνια.

Ήρθαμε ασπρόμαλλοι κυρτοί
με χαρακιές στην όψη.
και σεις ωραίοι. έφηβοι, λεβέντες, νιοί, σαν τότε
που άτρομοι ριχτήκατε με φλόγες της καρδιάς
κι αχολογούσε ολόγυρα
ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ

Σ' ευλαβικό προσκύνημα
στους τάφους σας μπροστά
υψώνουμε τη μνήμη σας να φτάσει ως τα ουράνια
ν' αστράψει φως
και στα φτερά της ηλιομάτας Λευτεριάς
να λάμπουν χρυσογράμματα

ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ

Γέρνουνε τα κεφάλια τους ο Σμόλικας κι ο Πίνδος
και της Νεμέρτσικας οι κορφές τώρα ταρακουνιούνται.
Τα Πωγωνήσια τα χωριά και τα Ζαγόρια αντάμα.
μαζί και με της Κόνιτσας ολόρθα ξεπετιούνται.
Σας στήνουνε λεβέντες μου προσκύνημα και τάμα.
Και ψάλλουν τώρα τρεις γενιές παιάνα της Παλικαριάς
ν' αχολογάει στα πέρατα ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ

(Απαγγέλθηκε από το Λάμπρο Βλάχο στις 14 Αυγούστου 1988
στα αποκαλυπτήρια του ηρώου στη «Βίγλα» Γεροπλάτανου).

*Συγγενείς και φίλοι που παρέστησαν στα αποκαλυπτήρια.
Αναμνηστική φωτογραφία*

Μνήμες και Μνημεία

Αναδημοσίευση από το περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ» (τ. 108, σελ. 37-2003)

Δίσμοιρη χώρα η Ελλάδα! Σε όποια μέρη κι αν γυρίσει κανείς, θα συναντήσει σταυρούς μικρούς ή μεγάλους, επιτύμβιες πλάκες, γραμμένα ονόματα αραδιαστά και επίθετα από τα οποία πολλά είναι συνεπώνυμα και καταλαβαίνεις πως εκεί είναι αγκαλιασμένα αδέρφια, πατεράδες με τα παιδιά τους, παππούδες με τα εγγόνια τους, σωστό ξεκλήρισμα οικογενειών και ολόκληρων χωριών, κυρίως από τη θηριωδία των ναζί και των απαίσιων συνεργατών τους.

Το "έγκλημα" των θυμάτων ήταν ένα και μοναδικό. Αγώνιστηκαν να ιδούν μια Ελλάδα λεύτερη, χωρίς αφεντάδες, μια χώρα όπου οι άνθρωποι να χαμογελούν και να χορταίνουν το ψωμί από το μόχθο τους.

Ακολούθησαν το δρόμο των προγόνων τους του 1821 που αγωνίστηκαν χωρίς, τελικά να δικαιωθούν, γιατί μόλις ο ήλιος της λευτεριάς άρχιζε να ζεσταίνει τη ζωή των ανθρώπων, νέα σύννεφα, μπόρες και βαρυχειμωνιά σκέπαζε τη χώρα με βασιλιάδες, δικτάτορες και κάθε λογής αφεντάδες που με τις ραδιουργίες έκαναν τους Ρωμιούς ραγιαδες...

Σ' αυτά τα Μαυσωλεία που μιλήσαμε πιο πάνω ας γίνει συνήθεια σε όλους μας να σταματάμε για λίγο, χωρίς δάκρυα για το χαμό τους, γιατί δε θα το ήθελαν κι εκείνοι. Για θύμηση από ευγνωμοσύνη σ' αυτούς που η ιστορία τους περιέλαβε στο Πάνθεο των Ηρώων.

Βρέθηκα, θυμάμαι, στο Τουρίνο της Ιταλίας το 1980. Περιδιαβαίνοντας τους δρόμους και τα σοκάκια της πόλης έβλεπα σε πολλές μεριές, τοποθετημένες με τάξη, μικρές ανθοδέσμες με τριαντάφυλλα και γαρύφαλα. Μου κίνησαν την περιέργεια και ρώτησα. Η απάντηση με έκανε να ντραπώ.

Σε κάθε τέτοιο σημείο σκοτώθηκε από τους φασίστες και ένας πατριώτης, γι αυτό η θύμηση τους περνάει από γενιά σε γενιά!

Ζήλεψα πράγματι για την ευγνωμοσύνη τους προς τους νεκρούς πατριώτες...

Ένα τέτοιο μνημείο στήθηκε πριν λίγα χρόνια και στη θέση

Βίγλα Γεροπλατάνου.

Συγχαρητήρια σ' αυτούς που είχαν την έμπνευση και την πρωτοβουλία για το στήσιμο του.

Θυμάμαι, την Άνοιξη χου 1943, δωδεκάχρονο παιδί τότε, την ηρωική μάχη και το θλιβερό μαντάτο που ήρθε στο χωριό μου τη Ρουσιά ότι σκοτώθηκαν τόσα γνωστά παλικάρια από τα γύρω χωριά.

Αισθήματα θλίψης, μίσους, αγανάκτησης κατέλαβε όλους τους χωριανούς, άνδρες και γυναίκες και βαριές κατάρες ακούγονταν για τους κατακτητές.

Σε λίγες μέρες, μετά τη λειτουργία της Κυριακής, τιμήσαμε τους πεσόντες σε ένα μνημόσυνο με τον αείμνηστο εφημέριο του χωριού τον παπα-Χαράλαμπο Βλάχο που ντύθηκε τα Πασχαλινά άμφια και όχι τα μαύρα πένθιμα. Θυμάμαι που βγήκε στην Ωραία Πύλη κι άρχισε να ψέλνει τη νεκρώσιμη ακολουθία, ενώ έξι εφεδρολασίτες παρουσίαζαν όπλα καθ' όλη τη διάρκεια της ακολουθίας. (Ήταν ο Γιάννης Τζιάκος, ο Πέτρος Κωστής, ο Σωκράτης Μότσης, ο Μενέλαος Καραπάνος, ο Παναγιώτης Μπετζούνης κι ένας ακόμα που δεν θυμάμαι το όνομα του. Εκείνο που εντυπωσίασε εμάς τα παιδιά κοιτάζοντάς τους, ήταν το Βλέμμα τους που έδειχνε αποφασιστικότητα για εκδίκηση και τιμωρία των εχθρών και το σφιχτό κράτημα των τουφεκιών με τα ροζιασμένα απ' το τσεκούρι και τη χερολάβα χέρια τους.

Ο πολιτικός υπεύθυνος του χωριού διάβασε τον επικήδειο και στο τέλος έγινε κατάθεση δάφνινων στεφανιών.

Ως αρχηγός στ' Αετόπουλα, μαζί με τ' άλλα παιδιά φτιάξαμε κι εμείς ένα στεφάνι και με ευλάβεια κρατώντας το, απάγγειλα τα παρακάτω λόγια που είχα αποστηθίσει:

"Κι εμείς τα καινούρια βλαστάρια του χωριού μας καταθέτουμε το στεφάνι αυτό και σας υποσχόμαστε πως θα δουλέψουμε κι εμείς βοηθώντας τα μεγάλα μας αδέρφια για τη λευτεριά της πατρίδας μας".

Πόση συγκίνηση ένιωσα στην παιδική μου καρδιά τότε!...

Χρήστος Ράπτης

Το μνημείο της Αγίας Τριάδας Κόνιτσας

3^ο

Το Μνημείο στην Αγ. Τριάδα Κόνιτσας (30-10-1994)

(Αναδημοσίευση από το περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ»,
τεύχ. 58, σελ. 593-1994)

Την Κυριακή 30/10/94 έγιναν τ' αποκαλυπτήρια Μνημείου για τους επτά Ελασίτες αντάρτες που σκοτώθηκαν από τους Γερμανούς στις 16/10/1944.

Η Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας ύστερ' από μισό αιώνα και με προφορές πολλών πατριωτών, κατασκεύασε το Μνημείο και ταυτόχρονα με τα αποκαλυπτήρια, έκανε και το μνημόσυνο των φονευθέντων πατριωτών που ήταν οι εξής":

Κοντοκάλης Γιάννης

Μακρής Κώστας

Παππός Λευτέρης

1. Κοντοκάλης Γιάννης από Αρίστη Ζαγορίου, ετών 30
2. Μακρής Κώστας από Δροσοπηγή Κόνιτσας ετών 22
3. Μήτσιου Δημήτρης από Εξοχή Κόνιτσας, ετών 21
4. Μουστάκας Δημ. από Παλιοσέλι Κόνιτσας, ετών 24
5. Ξεφτέρης Βασίλης από Γανναδιό Κόνιτσας, ετών 22
6. Παππός Λευτέρης από Μεγ. Περιστέρι, ετών 22
7. Χατζής Αλέξης από Πηγή Κόνιτσας, ετών 19.

Το συντονισμό της εκδήλωσης είχε ο υπεύθυνος του περιοδικού μας Σ. Τουφίδης. Το μνημόσυνο ετέλεσαν οι αιδεσιμότατοι Ευθύμιος Παπασπύρου και Χρήστος Καλλιντέρης από την Αετόπετρα Κόνιτσας. Στις μικροφωνικές συσκευές οι, Δημήτρης Ράπτης και Βαγγ. Πορφυρίου, στην όλη εκδήλωση πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους και οι δάσκαλοι Παν. Ντεντόπουλος και Βασ. Νίκου. Μετά την επιμνημόσυνη δέηση έγιναν τα αποκαλυπτήρια της αναμνηστικής πλάκας με τα ονόματα των φονευθέντων, από το Δήμαρχο της Κόνιτσας κ. Χατζηεφραιμίδη.

Παρέστησαν στην τελετή, ο Νομαρχιακός Σύμβουλος κ. Ριστάνης, ο Αντιδήμαρχος κ. Ι. Τσαρούχης ο Δ/της του 583 τ. πεζικού και τάγματος Εθνοφυλακής Κόνιτσας, η νεοεκλεγείσα Νομαρχ. Σύμβουλος κ. Ε. Παπαμιχαήλ, ο Πρόεδρος της Ηλιόρ-

Οι ομιλητές Λ. Βλάχος και Σ. Τουφίδης

ραχης κ. Πασσιάς, συγγενείς των φονευθέντων, εκπρόσωποι της ΠΕΑΕΑ Ιωαννίνων, καθώς και ο Γιαννιώτης συγγραφέας και αντιστασιακός κ. Λάμπρος Μάλαμας. Αρκετός κόσμος από την Κόνιτσα και τα γύρω χωριά αφήφησαν το βροχερό καιρό και προσήλθαν στην τελετή. Τη σύντομη εισήγηση και το ιστορικό της μάχης έκανε ο Σωτ. Τουφίδης και έχει ως εξής:

« ... Με μεγάλη συγκίνηση συγκεντρωθήκαμε σήμερα σ’

αυτόν εδώ τον ιερό χώρο, να τελέσουμε μνημόσυνο στα επτά παλικάρια που έπεσαν σε μάχη με τους Γερμανούς, πριν από πενήντα χρόνια - ακριβώς (στις 16-10-44).

Αποτίοντας φόρον τιμής στους γενναίους ήρωες, φτιάξαμε τούτο το μνημείο, να θυμίζει στις νεότερες γενιές τη θυσία των παλικαριών μας.

Είναι πατριωτικό χρέος όλων μας να τιμούμε τη μνήμη των προγόνων μας που χάθηκαν πρόωρα, αγωνιζόμενοι για το υπέρτατο αγαθό της Ελευθερίας.

Και είναι τούτο, χρέος μεγαλύτερο σήμερα, που απειλείται η υπόσταση του Έθνους μας από εχθρούς και υποτιθέμενους φίλους, γιατί λαοί που χάνουν τη μνήμη τους, χάνονται σαν Έθνη μέσα στο διάβα της ιστορίας. Και όπως είπε στο πρόσφατο διάγγελμά του και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας: « Ο Ελληνισμός επιτυγχάνει άθλους, όταν εμπνέεται από την ιστορία του».

Το Παράρτημα της Π.Ε.Α.Ε.Α Κόνιτσας ευχαριστεί όλους, όσους συνέβαλαν οικονομικά για τη δημιουργία του Μνημείου και πιστεύουμε ότι και άλλοι πατριώτες θα βοηθήσουν για την αποπεράτωσή του. Και τώρα κυρίες και κύριοι λίγα λόγια για το ιστορικό της μάχης.

Ο Οκτώβρης του 1944, ήταν ο Μήνας της λευτεριάς για την Ελλάδα. Οι Γερμανοί, βλέποντας τις μεραρχίες του Κόκκινου Στρατού να πλησιάζουν στα Βαλκάνια και φοβούμενοι κύκλωση, γιατί από τη θάλασσα έρχονταν οι Άγγλοι, επιτάχυναν την αποχώρησή τους από τη χώρα μας.

Στις 16 Οκτώβρη έφευγαν και από την Κόνιτσα. Ο ΕΛΑΣ γνωρίζοντας από πληροφορίες των οργανώσεων για τη συγκεκριμένη μέρα αποχώρησης των Γερμανών, προώθησε τμήματα του 85 Συν/τος γύρω από την Κόνιτσα, με σκοπό να πιέσουν τους Γερμανούς να φύγουν εσπευσμένα, ώστε να μην προλάβουν να κάνουν σοβαρές ζημιές στην πόλη ή να πάρουν ομήρους μαζί τους.

Τμήμα μ' επικεφαλής το Μετσοβίτη (Κώστα Κηπουρό), τα μεσάνυχτα της παραμονής έφτασε στα λοφάκια της Αγ. Τριάδας

Ο Δήμαρχος Μ. Χατζηφραιμίδης αποκαλύπτει το μνημείο.

και έστησε ενέδρα κατά μήκος του δρόμου.

Οι διμοιρίες με τις ομάδες τους έπιασαν θέσεις μέσα στις κουμαριές και στους όχθους των χωραφιών περιμένοντας ώσπου να ξημερώσει. Στο σημείο της ενέδρας, λόγω της στροφής τ' αυτοκίνητα αναγκάζονταν να κόψουν την ταχύτητα. Δίπλα στο χωράφι του Τάκη Λάππα υπήρχε ένα γεφυράκι.

Αλέξανδρος Ντάφλης

Ιωάννης Γάκης

Οι αυτοματιστές που έλαβαν μέρος στην μάχη.

*Στον εμφύλιο πόλεμο αφού πέρασαν από στρατοδικείο
εκτελέστηκαν στο Μπιζάνι, το 1948.*

Εκεί τοποθετήθηκαν τέσσερις αυτοματιστές που θα χτυπούσαν τους μοτοσικλετιστές οι οποίοι συνήθως προηγούνταν των γερμανικών αυτοκινήτων. Ήταν ο Παναγιώτης Καραγιάννης από τη Ζέρμα, ο Βασίλης Σπανός από το Πεκλάρι, ο Γιάννης Γάκης και ο Αλέκος Ντάφλης από την Κόνιτσα.

Δεξιά της Αγ. Τριάδας - στο ύψωμα - έπιασε θέση ο Γρηγόρης Αραμπατζής από τα Καβάσιλα μ' ένα πολυβόλο και γεμιστή τον Κονιτσιώτη Νικόλα Μουρεχίδη.

Καμουφλαρισμένοι οι αντάρτες περίμεναν ανυπόμονα το ξημέρωμα για να δώσουν ένα τελευταίο μάθημα στο μισητό εχθρό που επί τριάμιση χρόνια ρήμαξε τον τόπο μας.

Ξημέρωσε. Από την Κόνιτσα ακούστηκε βουητό αυτοκινήτων που όλο πλησίαζε. Ταυτόχρονα εμφανίστηκε ένας απροσδόκητος εχθρός από τον κάμπο, μία πυκνή ομίχλη που ξαπλώνονταν σιγά - σιγά ξακρίζοντας προς τη δημοσιά. Διαβολική συγκυρία, τότε έφτασε στο σημείο της ενέδρας και η γερμανική φάλαγγα. Οι προωθημένοι αυτοματιστές εξουδετέρωσαν κεραυνοβόλα μία

μοτοσικλέτα που πήγαινε μπροστά και άλλη ομάδα έβαλε ενάντια στο αυτοκίνητο που ακολουθούσε. Μέσα στην ομίχλη οι πυροβολισμοί συνεχίστηκαν για λίγη ώρα. Οι Γερμανοί αιφνιδιάστηκαν, η μοτοσικλέτα και ένα αυτοκίνητο καταστράφηκαν, αλλά δυο Γερμανοί έπιασαν θέσεις πίσω από τις ρόδες του αυτοκινήτου και εκμεταλλευόμενοι την καταχνιά πυροβολούσαν από κοντινή απόσταση σε κάθε κίνηση των ανταρτών.

Ο Κώστας Ζιώγας από το Κάντσικο και ο Νικόλας Μουρεχίδης από την Κόνιτσα εξουδετέρωσαν τους ελεύθερους σκοπευτές που πυροβολούσαν από τ' αυτοκίνητο και η μάχη τελείωσε.

Οι Γερμανοί σε λίγο πέρασαν τ' Αλβανικά σύνορα, η Επαρχία μας, μαζί με την υπόλοιπη Ελλάδα πανηγύρισε τον ερχομό της λευτεριάς. Όμως στη μάχη αυτή σκοτώθηκαν επτά λεβέντες που οι σύντροφοί τους έκλαψαν πικρά. Ήταν γραφτό να πεθάνουν ακριβώς πάνω στο γλυκοχάραμα της λευτεριάς. Τιμή και δόξα στους ήρωες. Με τούτο το απλό μνημείο, ας είναι αθάνατη η μνήμη τους στις γενιές του μέλλοντος. Η κύρια ομιλία έγινε από το δάσκαλο και καπετάνιο του ΕΛΑΣ κ. Λάμπρο Βλάχο και έχει ως εξής:

Ομιλία Λ. Βλάχου

Αιδεσιμότατοι,

Κύριε νομαρχιακή σύμβουλε, κύριε δήμαρχε, κύριοι πρόεδροι κοινοτήτων, κύριοι δημοτικοί και κοινοτικοί σύμβουλοι, κύριοι εκπρόσωποι των στρατιωτικών και αστυνομικών αρχών, κύριοι εκπρόσωποι της εκπαίδευσης, των δημοσίων υπηρεσιών, των κομμάτων.

Αγαπητοί συγγενείς των τιμωμένων σήμερα ηρωικών νεκρών μας.

Αγαπητοί σύντροφοι, αγαπητοί συναγωνιστές του μεγάλου αγώνα της εθνικής απελευθέρωσης, φίλοι συμπατριώτες και συμπατριώτισσες.

Πέρασαν ακριβώς πενήντα χρόνια από τη μέρα της θυσίας των παιδιών αυτών, που τη μνήμη τους τιμάμε σήμερα. Πέρασαν πενήντα χρόνια για να αξιωθούμε να τους στήσουμε το ταπεινό

αυτό ηρώο στον τόπο της θυσίας τους. Κι ας ευχαριστήσουμε όλους όσους συνέβαλαν με την οικονομική τους βοήθεια, με την παραχώρηση της έκτασης, γης για να στηθεί η στήλη αυτή με την προσωπική τους εργασία για την ανέγερσή της, και είναι χρέος μας να αναφέρουμε ονομαστικά το Σωτήρη Τουφίδη, που χωρίς τις ενέργειές του και τους κόπους του και την ακοίμητη φροντίδα του, δεν θα μπορούσαμε να έχουμε σήμερα το μνημείο αυτό.

Πέρασαν πενήντα χρόνια ώσπου να αξιωθούμε να προσκυνήσουμε σε επίσημη τελετή τον τόπο που έχυσαν το νεανικό τους αίμα, τα παλικάρια μας αυτά. Αλλά οι νεκροί ξέρουν να περιμένουν: Και η Ιστορία αδέκαστη και αμείλικτη και απαραχάρακτη έχει πάντοτε τον τελευταίο λόγο και βροντοφωνάζει ότι τα παιδιά αυτά είναι άξιοι γιοί της ελληνικής πατρίδας και έπεσαν πολεμώντας τους ναζί κατακτητές για τη λευτεριά της Ελλάδας.

Ήταν το 1944. Τότε που ο Γερμανικός φασισμός ενώ είχε σκλαβώσει όλη την Ευρώπη και απειλούσε να κυριαρχήσει σ' όλη τη γη και να κυβερνήσει τον κόσμο δια πυρός και σιδήρου είχε πια καμφθεί, οι δημοκρατικές δυνάμεις είχαν πάρει το επάνω χέρι. Οι στρατιές των Αγγλοαμερικάνων είχαν αποβιβαστεί στη Γαλλία και δίνοντας σκληρές μάχες στις Αρδένες, συνέτριβαν την αήττητη ως τότε πολεμική μηχανή του Χίτλερ. Ο σύμμαχός του ο Μουσολίνι που πριν λίγο καιρό απειλούσε από το παλάτιο Βενέτσιο τον κόσμο με τα οχτώ εκατομμύρια ιταλικές λόγχες, ηττημένος πια έχασε την εξουσία και δραπετεύοντας με τις υποχωρούσες Γερμανικές δυνάμεις, πιάστηκε και κρεμάστηκε από τους Ιταλούς Παρτιζάνους. Οι σοβιετικές στρατιές προχωρούσαν ακάθεκτες προς το Βερολίνο και ο στρατάρχης Τολμπούχιν είχε φτάσει στα Βαλκάνια. Τότε οι Γερμανικές δυνάμεις στην Ελλάδα για να μην αποκοπούν και αιχμαλωτιστούν από τον κόκκινο στρατό αλλά και για να χρησιμεύσουν για την άμυνα αυτής της ίδιας της Γερμανίας πλέον, με την ελπίδα του Χίτλερ μέχρι την τελευταία στιγμή στην ανακάλυψη κάποιου θαυματουργού νέου όπλου ή στη διάσπαση των συμμάχων, είχαν αρχίσει να αποσύρονται από την Ελλάδα. Αλλά

δεν έφευγαν αδεκάτιστες. Χτυπιούνταν αλύπητα από τις ελληνικές αντάρτικες δυνάμεις που πολεμώντας για την απελευθέρωση της πατρίδας μας από το Γερμανικό φασισμό, βοηθώντας τον κοινό συμμαχικό αγώνα και ακούγοντας στο ραδιόφωνο τις εκκλήσεις της Μόσχας και του Λονδίνου: «Έλληνες πατριώτες χτυπάτε αλύπητα το Γερμανό φασιστικό εισβολέα», είχαν ριχτεί σε γενική επίθεση με το σύνθημα: «Στ' άρματα. στ' άρματα». Ήταν στις 16 Οκτώβρη 1944 που το 85 Σύνταγμα του ΕΛΑΣ κυκλώνει την Κόνιτσα. Απ' το ύψωμα του Αϊ-Λια χτυπάμε με τους Όλμους (από τα λάφυρα στην επιχείρηση της Καλλιθέας) τους Γερμανούς στη Γεωργική Σχολή και στον Αϊ-Γιάννη. Εδώ τμήματα του Συντάγματός μας χτυπούν γερμανικά αυτοκίνητα και εδώ πέφτουν απ' τα Γερμανικά βόλια τα παλικάρια μας.

Οι Γερμανοί φεύγουν, χτυπημένοι από τις ελληνικές αντάρτικες δυνάμεις, χτυπημένοι από τους Αλβανούς και τους Γιουγκοσλάβους Παρτιζάνους, για να φτάσουν, όσοι έφτασαν, στη Γερμανία, ανίκανοι πια να προβάλουν σοβαρή αντίσταση στη ραγδαία προέλαση των σοβιετικών στρατιών. Ήταν η εποχή που διαβάζαμε στον αντιστασιακό τύπο με σύγκορμη συγκίνηση το άρθρο του μεγάλου σοβιετικού λογοτέχνη συγγραφέα και αρθρογράφου Ηλία Ερεμπουργκ "... και θα μπούμε στο Βερολίνο, και θα στήσουμε τις σημαίες μας, στην καρδιά του, στο Ράιχσταγ, και θα παρελάσουμε στη λεωφόρο των Φιλυρών και τότε θα σπάσουμε εκεί τα ξίφη και θα πούμε: φτάνει πια πόλεμος". Όλα έγιναν έτσι, εκτός από το τελευταίο. Τα ξίφη δεν έσπασαν, γιατί επακολούθησε ο ψυχρός πόλεμος και ο ελληνικός εμφύλιος και η θυσία των παιδιών αυτών (και όχι μόνο αυτών) όχι μόνον αποσιωπήθηκε, αλλά και διαβλήθηκε και καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια να σκεπαστεί από τη λήθη. Οι μανάδες τους πέθαναν παραπονεμένες και αβοήθητες μερικές στο έλεος του γηροκομείου. Αλλά η Ιστορία δε λησμονεί. Και ο τίμιος αγώνας των παιδιών αυτών, που ήταν γραμμένος στις καρδιές των ανθρώπων του τόπου αυτού, αναγνωρίστηκε επιτέλους, έστω και ύστερα

από δεκαετίες και από την ελληνική πολιτεία.

Και να μαστε σήμερα. Ήρθαμε Γιάννη Κοντοκάλη και Λευτέρη Παππά, ορμητικοί ανθυπολοχαγοί της Σχολής αξιωματικών του ΕΛΑΣ, που πέσατε εδώ με το όραμα της ελεύθερης και δημοκρατικής Ελλάδας. Ήρθαμε Αλέξη Χατζή και Τάκη Μήτσιο, μαθητές μου στα δημοτικά σχολεία του Πεκλαριού και της Εξοχής για να τιμήσουμε την υπέροχη θυσία σας για τα υψηλά ιδανικά που σας δίδασκα.

Ήρθαμε Βασίλη Ξεφτέρη, Δημήτρη Μουστάκα, Κώστα Μακρή, γενναία παιδιά, άξιοι μαχητές του εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα, που πότισε το τίμιο αίμα σας τούτη τη γη.

Υπήρξατε και οι εφτά άξιοι γιοί του ελληνικού λαού και της Ελλάδας, που ορμούσατε στη μάχη με τον παιάνα "Εμπρός ΕΛΑΣ για την Ελλάδα, το δίκιο και τη Λευτεριά" και πέσατε στεφανωμένοι με τα υψηλά ιδανικά της λευτεριάς της δημοκρατίας της προόδου της προκοπής του τόπου μας.

Ήρθαμε παιδιά μου, ασπρόμαλλοι όσοι επιζήσαμε οι συναγωνιστές σας του ΕΛΑΣ, κι είναι εδώ μαζί μας και συναγωνιστές μας του ΕΔΕΣ και άνθρωποι νεωτέρων ηλικιών και αντιπροσωπείες των χωριών μας, είμαστε όλοι εδώ σε ευλαβικό προσκύνημα στη μνήμη σας την ιερή.

Τα ονόματά σας γραμμένα στη στήλη αυτή θα θυμίζουν τους νεολαίους που θυσιάστηκαν για την απελευθέρωση της πατρίδας μας, για την τιμή της Ελλάδας, και θα αποτελούν παράδειγμα για τους σημερινούς νέους. Θα τους καλούν στην εκτέλεση του χρέους τους για τη διατήρηση της εθνικής μας ανεξαρτησίας και για τη διεύρυνση της δημοκρατίας που διατρέχουν σήμερα σοβαρούς κινδύνους από επίβουλους εχθρούς και άσπονδους φίλους.

Και άσβεστη και αιώνια θα παραμένει η μνήμη σας.

*

Στεφάνια και λουλούδια κατέθεσαν ο Δήμαρχος Κόνιτσας, ο Πρόεδρος Ηλιόρραχης, ο Γραμματέας της Δροσοπηγής, η Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας και Ιωαννίνων, οι τοπικές οργανώσεις ΠΑ.ΣΟ.Κ. και Κ.Κ.Ε.

Μετά τον ύμνο του Ε.Λ.Α.Σ. και τον Εθνικό Ύμνο τελείωσε η εκδήλωση και στους παρευρισκόμενους προσφέρθηκαν βουτήγματα, κονιάκ και σιτάρι από τους συγγενείς των νεκρών.

Με τη ζεστή και συγκινητική αυτή εκδήλωση προστέθηκε άλλο ένα μνημείο στην αιματοβαμμένη επαρχία μας.

Προσφορές συμπατριωτών

Είναι συγκινητική η προθυμία πολλών συμπατριωτών μας να προσφέρουν τον οβολό τους καί για το Μνημείο της Αγ. Τριάδας, ενισχύοντας έτσι το ταμείο του Παραρτήματος Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας για την εκπλήρωση του σκοπού του.

Για την ιστορία, παραθέτουμε τα ονόματά τους:

Ένωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων

Μάρκος Κων/νος, Μάζι Κόνιτσας

Κοινότητα Δροσοπηγής Κόνιτσας

Κατσαούνη Ευανθία Γαναδιό Κόνιτσας

Κοντοκάλης Βασ. Αρίστη Ζαγορίου

Κάτοικοι Οξυάς Κόνιτσας

Ραπακούσης Φώτιος Αηδονοχώρι Κόνιτσας

Τζόμπος Χρήστος Αρίστη Ζαγορίου

Παππίας Χρήστος Μεγάλο Περιστέρι Ιωαννίνων

Παππίας Λεωνίδας Μ. Περιστέρι

Παππίας Κων/νος Μ. Περιστέρι

Αγροτ. Τράπεζα Κόνιτσας

Δήμου Ηλίας Πηγή Κόνιτσας

Παπαδιαμάντης Κων/νος Κόνιτσα

Μάντζιος Φώτιος Ηλιόρραχη Κόνιτσας

Ράγγας Δημήτριος Κόνιτσα

Κουρτίνος Στέργιος Παλαιοσέλλι Κόνιτσας

Κεφάλας Θεόδωρος Μοναστήρι Κόνιτσας

Κούγιας Παναγ. Κόνιτσα

Ευαγγέλου Ευάγγελος Κόνιτσα

Μακάριος Βασίλης Κόνιτσα

Μάντζιος Χρήστος Γεροπλάτανος Πωγωνίου

Κυπαρίσσης Αντ. Οξυά Κόνιτσας
Καπλάνης Βασ. Δροσοπηγή Κόνιτσας
Μησιακούλη Αφροδίτη Γανναδιό Μόλιστας
Παπαχρήστου Ανδρέας Καστανέα Κόνιτσας
Καραγιάννης Αλέκος Αθήνα

Τέλος τιμή ανήκει και στον Γ. Κήττα, ο οποίος παραχώρησε
το χώρο για το Μνημείο.

4^ο

Το Μνημείο στη Σουσονίτσα (3-8-2003)

Το παράρτημα Εθν. Αντίστασης Κόνιτσας (ΠΕΑΕΑ), ύστερα από την κατασκευή των μνημείων στην Καλλιθέα, Βίγλα και Αγ. Τριάδα για πεσόντες αγωνιστές στην ιταλογερμανική κατοχή, ανέλαβε την ανέγερση μνημείου στη Σουσονίτσα (στον αυχένα του δρόμου που οδηγεί από την Κόνιτσα στο Ελεύθερο). Σ' αυτόν το χώρο έπεσαν στα τέλη Ιουλίου 1943 σε μάχες με τις γερμανικές δυνάμεις οι Ε.Λ.Α.Σίτες αντάρτες:

Αρχιμανδρίτης Λάμπρος ετών 21 από Κόνιτσα.

Γιούσιος Χρήστος ετών 28 από Κόνιτσα

Ευαγγέλου Παντελής ετών 22 από Κόνιτσα

Μεσσής Στέργιος ετών 38 από Πάδες Κόνιτσας.

Στις 19/6/2002 το Παράρτημα έκανε αίτηση προς το Δήμο Κόνιτσας για την άδεια ανέγερσης του μνημείου. Το Δημοτικό Συμβούλιο με την υπ' αριθ. 188/2002 τις 14/07/2002 απόφασή του ενέκρινε ομόφωνα την ανέγερση και η Περιφέρεια Ηπείρου με τον αριθ. Πρωτ. 22254/03-09-2002 έγγραφό της επικυρώνει την απόφαση. Το καλοκαίρι του 2003 τελείωσαν οι εργασίες κατασκευής και το μνημείο ήταν έτοιμο.

Αρχιμανδρίτης Λάμπρος

Ευαγγέλου Παντελής

Μεσσής Στέργιος

Το μνημείο στην Σουσονίτσα

ΤΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ

(Αναδημοσίευση από το περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ»,
τεύχ. 111, σελ. 267-2003)

Την Κυριακή 3/8 με προσέλευση πολλών Κονιτσιωτών έγιναν τα αποκαλυπτήρια του Μνημείου.

Παρευρέθηκαν:

Ο Αντινομάρχης Ιωαννίνων κ. Παναγ. Κολιός, ο Δήμαρχος Κόνιτσας κ. Μάκης Χτζηεφραιμίδης, ο Νομαρχ. Σύμβουλος Ι. Ντασταμάνης, οι συγγενείς των νεκρών, Δημοτικοί Σύμβουλοι, Κοινο-

Αποκαλυπτήρια

Ομιλητής Σ. Τουφίδης

τάρχες, ο Διευτής Πρωτοβάθμιας εκπ/σης Ν. Ιωαννίνων κ. Ι. Τσιάγκης, εκπρόσωποι φορέων και Συλλόγων αντιστασιακοί που είχαν λάβει μέρος στις μάχες, ο Γιαννιώτης συγγραφέας Λάμπρος Μάλαμας, ο συγγραφέας και αντιστασιακός Ι. Λυμπερόπουλος κ.ά.

Στο καταπράσινο βουνίσιο τοπίο, το μαρμάρινο μνημείο με τον σκαλιστό αντάρτη και την πλάκα με τα ονόματα των πεσόντων αγωνιστών, σκεπασμένο με τη γαλανόλευκη, ήταν έτοιμο από μέρες για την αποκάλυψή του.

Με τον ερχομό των επισήμων και του εφημερίου του Ελευθέρου παπά Μηνά, ο Γραμματέας του Παραρτήματος Σωτ. Τουφίδης άνοιξε την εκδήλωση προσφωνώντας τους παρευρισκόμενους και λέγοντας, στη συνέχεια, τα παρακάτω:

«Σας καλωσορίζουμε και σας ευχαριστούμε που ήρθατε σήμερα σ' αυτή την εκδήλωση για τα αποκαλυπτήρια του Μνημείου προς τιμήν των πατριωτών που έπεσαν από τα βόλια των Γερμανών ναζί στις 26/7/1943.

Κατάθεση στεφάνου από τον Αντινομάρχη Ιωαννιτών κ. Κολιό

Το Μνημείο έγινε απ' το Παράρτημα Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας, με την οικονομική συνδρομή απλών πολιτών, σ' αυτόν το χώρο που παραχωρήθηκε από το Δήμο Κόνιτσας. Την κατασκευή έκανε ο Γιώργος Τσιλογιάννης από τη Δροσοπηγή και το σκίτσο του Αντάρτη έγινε από το ζωγράφο Ζ. Δέδο.

Ευχαριστούμε όλους για τη βοήθειά τους και ιδιαίτερα το Δήμο, που ανέλαβε δια του Ιδρύματος Παπαδιαμάντη τη δαπάνη για τα κάγκελα της περιφραξης.

Είναι πατριωτικό χρέος η ανέγερση τέτοιων μνημείων γι' αυτούς που θυσίασαν ό, τι πολυτιμότερο έχει ο άνθρωπος, τη Ζωή του, χάριν της ελευθερίας του συνόλου.

Είναι χρέος και προς την ιστορική μνήμη της φυλής μας, γιατί τα έθνη που λησμονούν την ιστορία τους, εξαφανίζονται.

Ο Δήμαρχος Κόνιτσας κ. Μάκης Χατζηφραιμίδης καταθέτει.

Ποτέ ο Λαός μας δεν κιότρεψε, ποτέ δε λογάριασε θυσίες και όπως
λέει και ο Βασίλης Ρώτας:

Σύντροφε,

όπου πας και περπατείς

τη γη μας να πατείς σεμνά

και ν' αλαφροδιαβαίνεις.

Τ' είναι ο τόπος μας όλο νεκρούς σπαρμένος

κάθε πέτρα μας αιματοβαφτισμένη, ένας σύντροφος που 'πεσε
πολεμώντας για τη λευτεριά, για του Λαού το δίκιο.

Από τα βάθη των αιώνων το "Ίτε παῖδες Ἑλλήνων" επαναλαμβάνεται κάθε φορά που η Πατρίδα μας κινδυνεύει, κι αυτό το παράγγελμα άκουσαν και πήραν τα όπλα να την υπερασπίσουν τα παλικάρια που τιμούμε σήμερα.

Ήταν μια εποχή που όλα τὰ σκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά, όπως λέει και ο Εθνικός μας ποιητής.

Μετά το ΟΧΙ στους εισβολείς του Μουσολίνι και το μεγάλο Έπος Στρατού και Λαού σ' αυτά τα βουνά που βρισκόμαστε, νέος εχθρός, φοβερότερος - η ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ σαρώνοντας τη Δυτική Ευρώπη υποδούλωσε και την πατρίδα μας προσπαθώντας να επιβάλει τη "Νέα τάξη πραγμάτων" στον κόσμο.

Βασιλιάς και Κυβέρνηση έφυγαν για την Αίγυπτο, όπου ήταν ασφαλισμένοι κάτω από την προστασία των «φίλων και συμμάχων μας Εγγλέζων».

Βαθύ σκοτάδι σκέπασε τη χώρα μας. Με την αρπαγή του πλούτου της από τα κατοχικά στρατεύματα Γερμανών, Ιταλών

Η επιμνημόσυνη δέηση

και Βουλγάρων, ο λαός έπεσε σε μεγάλη ένδεια. Πείνα, ληστείες, σκοτωμοί, τρομοκρατία, έριξαν τους ανθρώπους σε εξαθλίωση και εξαχρείωση.

Όμως άντεξε ο λαός μας και από τα σπλάχνα του ξεπήδησαν Ζωοδότρες δυνάμεις.

Τέσσερα μικρά Κόμματα (Ε.Λ.Δ. Σ.ΚΕ. - Α.ΚΕ. - Σ.Ε.Κ) με επικεφαλής το ΚΚΕ., οργάνωσαν το λαό σ' ένα Πανελλήνιο Απελευθερωτικό Μέτωπο (Ε.Α.Μ.), που έσωσε τον κοσμάκη από την πείνα, ματαίωσε την επιστράτευση από τους Γερμανούς και δημιούργησε από το μηδέν έναν παλλαϊκό Στρατό που έγινε ο τρόμος των κατακτητών.

Χιλιάδες πατριώτες εντάχθηκαν στον Ε.Λ.Α.Σ. και τον Ε.Δ.Ε.Σ., καθώς και σε άλλες ένοπλες ομάδες που απασχόλησαν μεγάλες δυνάμεις των κατακτητών - πολύτιμες στα μέτωπα με τους συμμάχους μας.

Στην περιοχή μας δρούσαν τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. και σ' αυτά είχαν ενταχθεί και τα παλικάρια μας που έπεσαν στις μάχες με τους Γερμανούς, όπως θα μας εξιστορήσει σε λίγο ο συναγωνιστής Δημήτρης Μπόγδος από το γειτονικό χωριό Ελεύθερο, ο οποίος έζησε από κοντά τα γεγονότα.

Προσφιλείς μας νεκροί,
Αθάνατοι Έλληνες πατριώτες.

Εξήντα ολάκερα χρόνια οι ψυχές σας περιπλανιόνταν σε τούτα τα βουνά και τα φαράγγια χωρίς δικαίωση.

Από σήμερα οι ψυχές σας θ' αναπαύονται σ' αυτό το απέριττο Μνημείο, που ως ελάχιστη τιμή για τη θυσία σας ανεγείραμε, εκπληρώνοντας το δικό μας χρέος.

Αιωνία σας η Μνήμη».

Τελειώνοντας ο Σ.Τ. κάλεσε τον Αντινομάρχη και το Δήμαρχο να κάνουν τα αποκαλυπτήρια. Την αποκάλυψη συνόδεψαν τα χειροκροτήματα του πλήθους και αμέσως έγινε προσκλητήριο νεκρών και κατάθεση στεφάνων σε συγκινητική ατμόσφαιρα.

Κατέθεσαν: ο Αντινομάρχης, ο Δήμαρχος, οι συγγενείς των

νεκρών, για την τ.ο. ΠΑΣΟΚ ο Β. Μουρεχίδης, για την Κ-Ο του Κ-Κ-Ε. ο Α. Γκότζος, για το Δήμο Μαστοροχωρίων ο Δημ. Σδούκος, για το Δ.Δ. Ελευθέρου ο Χρ. Οικονόμου, για τον Πολιτιστ. Σύλλογο Ελευθέρου ο Αθ. Δάλλας, για τον Σύλλογο Παλιών Εθίμων ο Ι. Παγουρτζής και για τα παραρτήματα Εθν. Αντίστασης Ιωαννίνων-Κόνιτσας, αντίστοιχα ο κ. Ι. Μαβίδης και ο κ. Π. Κούγιας.

Ακολούθησε η ομιλία του κ. Μπόγδου ο οποίος, αφού περιέγραψε γενικά την κατάσταση που επικρατούσε στα χρόνια της κατοχής, αναφέρθηκε στις μάχες της Σουσιτίσας: "...Στο τέλος του Ιούλη οι Γερμανοί άρχισαν μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά των δυνάμεων του Στρατηγείου Δυτ. Μακεδονίας του ΕΛΑΣ και στις περιφέρειες Γρεβενών, Βοΐου, Καστοριάς. Οι επιχειρήσεις άρχισαν με ταυτόχρονη κίνηση γερμανικών δυνάμεων από Κοζάνη - Γιάννινα - Κόνιτσα.

Το ιστορικό από τον κ. Δημήτριο Μπόγδο.

Τμήματα του Αρχηγείου Πίνδου του ΕΛΑΣ, η δύναμη των οποίων έφτανε τους 800 άνδρες, σε «Συνεργασία με τις πολιτικές οργανώσεις του ΕΑΜ παρακολουθούσαν με προσοχή τις κινήσεις των Γερμανών και βρίσκονταν σε επιφυλακή για ν' αποκρούσουν τις επιθέσεις του εχθρού.

Σύμφωνα με πληροφορίες, που έφταναν από την Κόνιτσα κι άλλες περιοχές, οι Γερμανοί ετοιμάζονταν για εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στη Λάκκα Αώου και γενικά στην περιοχή της Πίνδου για να εξοντώσουν τα τμήματα του ΕΛΑΣ που βρίσκονταν σ' αυτή την περιοχή και να συναντηθούν με τ' άλλα στρατεύματα που έκαναν επιθέσεις από την περιοχή Γρεβενών - Βοΐου Καστοριάς.

Στις 22 Ιούλη οι Γερμανοί κινήθηκαν από την Κόνιτσα για να εφαρμόσουν το σχέδιό τους.

Το πρώτο προωθημένο αντάρτικο φυλάκιο, που βρίσκονταν στη Σουσιτίσα αγρυπνούσε και παρακολουθούσε τις κινήσεις των Γερμανών.

Οι κάτοικοι του χωριού Ελεύθερου εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και τα νοικοκυριά τους κι έφυγαν για τα δάση να σωθούν από τους κανίβαλους. Έμειναν στο χωριό ένας γέρος και μια γριά, που δεν μπορούσαν ν' ακολουθήσουν τον υπόλοιπο κόσμο. Επίσης, έμεινε στο χωριό κι ένας διανοητικά άρρωστος.

Τ' αντάρτικα τμήματα της 9ης μεραρχίας του ΕΛΑΣ, με αρχηγούς τους καπεταναίους Χρήστο Μόσχο (Πέτρο), Μαύρο, Κατσαντώνη, Αθάνατο κ.α. έπιασαν θέσεις και οχυρώθηκαν ανατολικά του χωριού.

Μαζί με τα τμήματα του Αρχηγείου Δυτ. Μακεδονίας, σ' αυτές τις επιχειρήσεις, έπαιρνε μέρος και ένα τμήμα του Αρχηγείου Ηπείρου.

Κατά το μεσημέρι εμφανίστηκαν οι Γερμανοί στο δυτικό μέρος του χωριού, νομίζοντας ότι δε θα συναντούσαν αντίσταση, όμως γελάστηκαν.

Μόλις πλησίασαν το αντέρισμα που είναι κοντά στο χωριό, τους σταμάτησαν οι ριπές πολυβόλων των ανταρτών.

Ο εχθρός ξαφνιάστηκε και ακροβολίστηκε αμέσως δεξιά κι αριστερά του δρόμου. Η μάχη, από την πρώτη στιγμή, ήταν σκληρή και άνιση. Ο εχθρός διέθετε σύγχρονο οπλισμό και πυροβολικό, ενώ οι αντάρτες είχαν στη διάθεσή τους ένα βαρύ πολυβόλο, έναν όλμο και μερικά οπλοπολυβόλα με λιγοστές σφαίρες.

Η μάχη κράτησε τέσσερις μέρες. Οι βάρβαρες ορδές των Ούννων αφού δεν μπόρεσαν να κάμψουν την αντίσταση των ανταρτών, αναγκάστηκαν να φέρουν και πυροβολικό.

Την τρίτη μέρα, το πυροβολικό του εχθρού άρχισε να σφυροκοπά τις θέσεις των ανταρτών στον Αι Γιώργη, στη Μετμόρφωση του Σωτήρος, στον Προφ. Ηλία και αλλού.

Οι αντάρτες, παρά το σφυροκόπημα, κράτησαν γερά τις θέσεις τους.

Στις μάχες αυτές σκοτώθηκαν, βορειοδυτικά του χωριού, δυο Ελασίτες αντάρτες από την Κόνιτσα: Ο Λάμπρος Αρχιμαντρίτης και ο Χρήστος Γιούσιος. Λίγο αργότερα, με τη σύμπτυξη των Γερμανών, στη Σουσνίτσα σκοτώθηκε ο Παντελής Ευαγγέλου, επίσης από την Κόνιτσα, και ο Στέργιος Μεσσής από το χωριό Πάδες. Ιερή παρακαταθήκη του λαού μας μένουν, η ζωή και η δράση, το παράδειγμα και η θυσία τους. Οι φάλαγγες των αθάνατων νεκρών του Αγώνα εμπυχώνουν τους Ζωντανούς κι οι φάλαγγες αυτές είναι αμέτρητες. Αιώνια η μνήμη στους ήρωες, που έπεσαν για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία της Ελλάδας...

Την Τέταρτη μέρα της μάχης, κατά το βράδυ, επειδή οι Γερμανοί είχαν προχωρήσει από άλλη κατεύθυνση προς την οροσειρά του Σμόλικα, οι αντάρτες υποχρεώθηκαν να συμπτυχθούν για να μην εγκλωβιστούν.

Έτσι οι Γερμανοί στις 26 Ιούλη μπήκαν στο Ελεύθερο και το αφάνισαν.

Από την πρώτη στιγμή που πάτησαν το πόδι τους στο χωριό, άρχισαν το κανιβαλικό τους έργο, που δύσκολα μπορεί να συλλάβει ανθρώπινη φαντασία. Το όργιο κράτησε από τα χαράματα ως αργά το βράδυ και μέσα σε λίγες ώρες σκορπίστηκε πάνω από

τα σπίτια του Ελεύθερου η νέκρα του θανάτου και του ρημαγμού.

Τα σπίτια του χωριού παραδόθηκαν στις φλόγες. Ο νους σταματά μπροστά στην τραγωδία του Ελεύθερου. Από τα 80 και πάνω σπίτια του χωριού, έμεινε μόνον ένα. Από τ' άλλα έμειναν οι τέσσερις τοίχοι και τα συντρίμια.

Οι Γερμανοί έβαλαν φωτιά επίσης και στους αχυρώνες και σ' ό, τι άλλο μπορούσε να καεί.

Έκαψαν το σχολείο του χωριού, που είχε χτιστεί το 1935, την εκκλησία Άγιος Νικόλαος και πολλά ξωκλήσια. Τίποτα δεν έμεινε όρθιο στο χωριό - η καταστροφή ήταν ολοκληρωτική. Οι φλόγες ήταν μεγάλες - θεόρατες κι ανέβαιναν βιαστικά σαν λυσσασμένες στον ουρανό.

Πάνω από το χωριό, ο ουρανός πότε γίνονταν γκρίζος, πότε μαύρος από τον καπνό.

Οι Χιτλερικοί δολοφόνησαν άνανδρα τρεις κατοίκους που είχαν μείνει στο χωριό.

Το δολοφονικό χέρι των φασιστών σκόρπισε παντού την ερήμωση και το θάνατο.

Η Αικατερίνη Μπόγδου, ετών 75-80, βρήκε μαρτυρικό θάνατο. Κάηκε μες στο σπίτι, χωρίς να βρεθεί ούτε το παραμικρό ίχνος.

Τον Ιωάννη Γιούσιο, ετών 80 περίπου, αφού τον έσφαξαν ή τον σκότωσαν, τον πήραν σβαρνίζοντας και τον έριξαν στη φωτιά και κάηκε.

Τα ίχνη από το σβάρνισμα φαίνονταν καμιά τριανταριά μέτρα, καθώς το αίμα έβαψε το δρόμο.

Το τρίτο θύμα ήταν ο διανοητικά άρρωστος Βασίλης Μπόγδος, ετών 55-60 περίπου.

Μέρες, φαίνεται, θα 'χε να βάλει μπουκιά ψωμί στο στόμα του, γι' αυτό ανέβηκε σε μια μουριά να φάει μούρες, να καταπραΰνει λίγο την πείνα του. Τίποτε άλλο δεν έβλεπε και δεν άκουγε γύρω του ο Βασίλης, εκτός από την πείνα του, τη θεριεμένη μέσα του.

Και τη στιγμή που άπλωσε το χέρι του να κόψει μια μούρα,

μια ριπή αυτόματου του τρύπησε το κορμί και σαν αγριοπούλι σκοτωμένο από τα σκάγια κυνηγού σωριάστηκε κάτω.

Έτσι τον βρήκαν οι συγχωριανοί του λίγες μέρες αργότερα, που γύρισαν από το δάσος.

Εκείνες τις μέρες που συνεχίζονταν ακόμα οι μάχες στο χωριό, δυο κάτοικοι του χωριού, ο Ηλίας Πλατής και ο Στέργιος Ρούβαλης, προσπάθησαν να μπουν στο χωριό, αλλά έπεσαν σ' ενέδρα των Γερμανών, όπου σκοτώθηκε ο Πλατής.

Οι Γερμανοί, αφού ολοκλήρωσαν την καταστροφή του χωριού, έβαλαν ύστερα φωτιά και στα σπαρτά που βρίσκονταν στα γύρω χωράφια.

Η δουλειά και το έργο των προγόνων μας, που τόσο σκληρά εργάστηκαν αιώνες για να χτίσουν το χωριό, καταστράφηκε μέσα σε μια μέρα. Οι κάτοικοι, που είχαν φύγει να σωθούν στα δάση από τους Βάρβαρους εχθρούς παρακολουθούσαν από την Πέτρα του Λέτσιου, του Σουφλιά, και από άλλα μέρη, πώς καίγονταν τα σπίτια τους, τό 'να μετά το άλλο.

Στα πρόσωπα των κατοίκων ζωγραφίστηκε μια ταραχή, αναστάτωση, φόβος, ανησυχία και ο νους του καθενός πετούσε στο μέλλον, πώς να ζήσει μετά απ' αυτή την καταστροφή, πού θα στεγάσει τη φαμίλιά του, τα ζώα και πολλά άλλα πράγματα.

Οι γυναίκες άρχισαν να κλαίνε, να μοιρολογούν και να καταριούνται τους Καταχτητές. Και πώς να μην κλάψουν; Χάθηκε όλο το νοικοκυριό τους..

Όταν βράδιασε, η φωτιά δεν είχε σβήσει ακόμα. Πάνω από το χωριό απλώθηκε η θλίψη και η βουβαμάρα.

Πουθενά δεν ακούγονταν παιδικές φωνές όπως πριν την καταστροφή. Ακόμα και τα πουλιά εξαφανίστηκαν από το φόβο της φωτιάς. Πουθενά σημάδι Ζωής. Ιούλης μήνας και το χωριό έμεινε έρημο μες στα ερείπιά του. Σ' έπιανε τρόμος να μπεις μέσα κι αν το τολμούσες, αναρριγούσες βλέποντας μερικές γάτες, που είχαν γλιτώσει από τις φλόγες, να τρέχουν, αγριεμένες, στ' αντίκρουσμά σου.

Η 26 Ιούλη είναι μια ματωμένη, μια μαύρη μέρα στην ιστορία

του Ελευθέρου...

Πριν αποχωρήσουν, οι Γερμανοί άφησαν μια πινακίδα που έγραφε τα εξής: "Το χωριό Ελεύθερο εξαφανίστηκε από το πρόσωπο της γης, διότι οι κάτοικοί του αντιστάθηκαν στα γερμανικά στρατεύματα, που ήρθαν στην Ελλάδα να επιβάλουν την τάξη».

Πραγματικά το Ελεύθερο καταστράφηκε, οι κάτοικοί του, όμως, το ξανάχτισαν και σήμερα ζει αναπτύσσεται και προοδεύει.

Ο γερμανικός φασισμός, κάτω από τα συντριπτικά χτυπήματα του Κόκκινου Στρατού και των Συμμάχων, πέθανε στη φωλιά του, εκεί που γεννήθηκε.

Το Ελεύθερο, στον πανεθνικό συναγερμό της Εθν. Αντίστασης που ξεσήκωσε όλη τη χώρα, δεν υστέρησε καθόλου. Είχε τη δική του θέση, τη δική του πορεία και τη δική του προσφορά. Δεν έμεινε κανείς έξω από τις οργανώσεις του ΕΑΜ, της ΕΠΟΝ και της ΕΘΝ. ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ.

Ο συγγραφέας Λ. Μάλαμας απαγγέλλει.

Ο καθένας, με τον τρόπο του πρόσφερε τις υπηρεσίες του για την πατρίδα.

Μετά την ομιλία, ο συγγραφέας Λ. Μάλαμας απήγγειλε το παρακάτω ποίημα, αφιερωμένο στους νεκρούς της Σουσονίτσας αποσπώντας στο τέλος τα χειροκροτήματα όλων των παρευρισκομένων.

Το ποίημα

Χαίρε Σουσονίτσα Κόνιτσας κορόνα παινεμένη,
γη με το αίμα τέσσερων παλικαριών θρεμμένη,
με νιους λεβέντες πού' χαν πει της αντρειάς το γάλα,
κι έπεσαν για τα ιδεώδη μας του γένους τα μεγάλα!
Αντάρτες, θρύλοι της ΕΠΟΝ, περήφανοι, γενναίοι,
ορμητικοί σα χείμαρροι, και φλογεροί Ανταίοι!
Του πονεμένου μας λαού σύμβολα της θυσίας,
μορφές που θρονιαστήκατε σε πάνθεα αθανασίας.
Τις βλογημένες σας σκιές με δέος προσκυνούμε,
σ' ανάσταση τις φέρνουμε για να τις τραγουδούμε.
Φόρο τιμής προσφέρουμε σε τούτ' το μαυσωλείο
για να διδάσκει οράματα, μηνύματα στο βίο.
Κάθε διαβάτης εδώ 'πά, ένα λεπτό ας μένει
κρυφό ένα δάκρυ από καρδιά ευγνώμονη ας βγαίνει.
Οι μάνες που ορφάνεψαν δε χάρηκαν νυφάδες,
κι εσείς θα ζείτε σταυραετοί μ' αγγέλους σε κορφάδες.
Το μοιρολόι της νιότης σας τα δέντρα θα σφυρίζουν,
κ' οι στεναγμοί των ανέμων θε να σας νανουρίζουν
τέτοιοι ωραίοι θάνατοι, ορμές, φωτιές ανάφτουν,
τ' αηδόνια και οι πέρδικες τις ροδαυγές να ψέλλουν,
τις νέες Θερμοπύλες μας στον κόσμο ν' αναγγέλουν.
Για την πατρίδα, πέσατε αντάρτες παλικάρια
και στέναξαν οι λαγκαδιές, τ' Αώου μαργαριτάρια.
Μες στην ορμή στη φλόγα σας κλείστηκε η δόξα όλη,
ήλιοι, στεριές και θάλασσες και τ' ουρανού οι θόλοι.
Οι ήρωες κι αν γράφονται στο μάρμαρο το κρύο

Ζουν σε συνειδήσες γενιών, σε πνέμα, τέλειο, θείο.
Η γης όπου σας σκέπασε ανάλαφρη να στέκει
κι η Λευτεριά σα νέα θεά στεφάνια να σας πλέκει.
Γλυκός νά 'ναι ο ύπνος σας σε θερινή γαλήνη,
Κι εμείς, θα κρίζουμε "ποτέ πια πόλεμους", Ειρήνη!

Η τελετή έληξε με τον Εθνικό Ύμνο και οι συγγενείς των νεκρών αγωνιστών πρόσφεραν κόλλυβα και τσίπουρο συγκινημένοι που ζωντάνεψαν οι μνήμες για τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

Ήταν μια μέρα πατριωτικής έξαρσης όπου οι νεότεροι αντάμωσαν με τους μπαρουτοκαπνισμένους επιζώντες αγωνιστές τιμώντας εκείνους "που έταξαν στη ζωή τους Θερμοπύλες".

Αναμνηστική φωτογραφία με τους συγγενείς των πεσόντων

Σ.Σ.

Εκτός του ποσού των 150.000 δρχ, από το ίδρυμα Κλ. Παπαδιαμάντη, τα υπόλοιπα χρήματα διατέθηκαν από το ταμείο του Παραρτήμ. Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας (προσφορές πατριωτών).
Σύνολο εξόδων για αποπεράτωση Μνημείου ευρώ 1.740,00

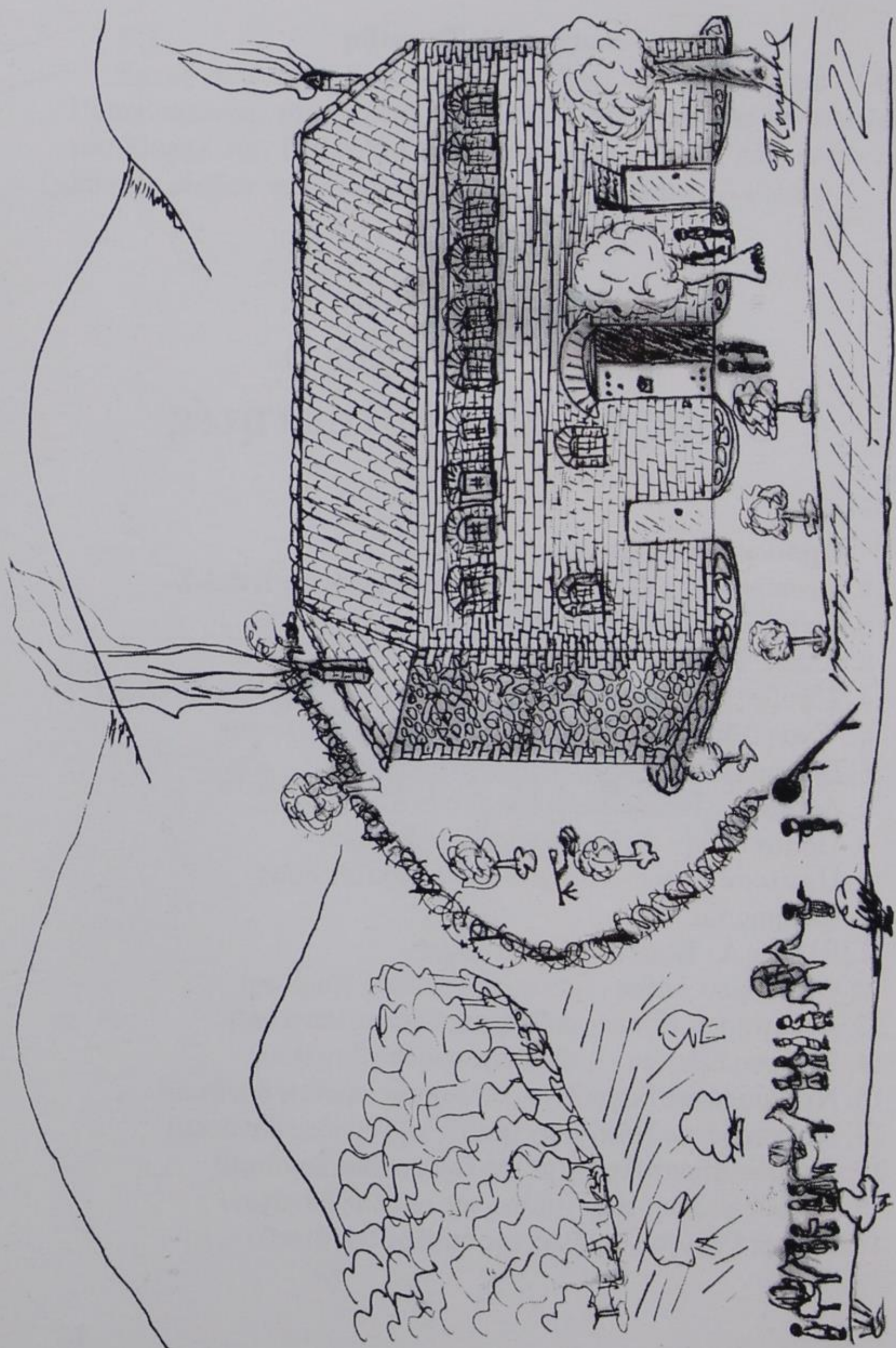
Σωτήρη Π. Τουφίδη

Θεατρικό

Φωτιά και σίδηρο στους ναζήδες κατακτητές

Πρόσωπα του έργου.

1. Μεσσήνης Γ. - Δ/της του 85ου Συντάγματος Ε.Λ.Α.Σ.
2. Τσάρλυ - Άγγλος ταγματάρχης της αποστολής
3. Άλλος Άγγλος
4. Ζδράβος Χ. - Καπετάνιος (επικεφαλής της ομάδας θανάτου)
5. Ένας Διμοιρίτης αντάρτης
6. Βίκτορ Πετατσίνι - (Ιταλός αυτόμολος)
7. Δαμιάνο - Ιταλός Στέλεχος του Ε.Α.Μ.
8. Πριμικήρης - Λοχαγός του 85ου Συντ/ος
9. Πρωτοσύγγελος - Λοχαγός του 85ου Συντ/ος
10. Δεμίρης Ευ.
11. Βλάχος Λ.- Καπετάνιος 1ου λόχου
12. Οικονόμου Λάζος - (μέλος της ομάδας θανάτου)
13. Αναστασίου Νάκος- (μέλος της ομάδας θανάτου)
14. Τσιάρας Κώστας - (μέλος της ομάδας θανάτου)
15. Ντακουβάνος Βαγγέλης - (μέλος της ομάδας θανάτου)
16. Ντακουβάνος Νικόλαος- (μέλος της ομάδας θανάτου)
17. Σπύρου Αποστόλης - (μέλος της ομάδας θανάτου)
18. Χασιώτης Χρήστος - (μέλος της ομάδας θανάτου)
19. Μόκας Γιώργος - (μέλος της ομάδας θανάτου)

Αναπαράσταση της επιχείρησης
Σολιδιέχνης 511 Κοροράβια

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

(Στη σκηνή βλέπουμε ένα δωμάτιο ζαγορίσιου σπιτιού, με τζάκι στο οποίο είναι τοποθετημένη μία λάμπα πετρελαίου. Δύο μπάσια, στρωμένα με κιλίμια, δίπλα στο τζάκι, μερικές καρέκλες, ένα τραπέζι κι ένα σεντούκι, συμπληρώνουν την επίπλωση του δωματίου. Στους τοίχους είναι κρεμασμένες μερικές παλιές φωτογραφίες του ιδιοκτήτη του σπιτιού).

Αφηγητής

Πριν ανοίξει η αυλαία, μια φωνή ακούγεται να λέει τα παρακάτω λόγια:

«Είναι Σεπτέμβρης του 1944. Οι γερμανοφασιστικές δυνάμεις, ύστερα από τα φοβερά χτυπήματα των συμμάχων στο Στάλινγκραντ, στη Νορμανδία και στο Ελ Αλαμείν, κλονίστηκαν, αλλά το ναζιστικό τέρας αντέχει ακόμα.

Μετά τις αλλεπάλληλες ήττες του, συμπύσσεται σιγά σιγά προς τις βάσεις του.

Στην Ελλάδα παραμένουν ακόμα οι δυνάμεις κατοχής, αλλά ο εθνικοαπελευθερωτικός στρατός, παντού πολεμάει τον εχθρό ακατάπαυστα, παρά τις ελλείψεις σε οπλισμό γιατί οι Εγγλέζοι έδιναν όπλα στον Ε.Λ.Α.Σ. με το σταγονόμετρο.

Έτσι οι ελασίτες, σ' όλη τη διάρκεια του πολέμου, έβλεπαν σαν κύρια πηγή εφοδιασμού τους κατακτητές.

Και ο Ε.Λ.Α.Σ. Ηπείρου, για να καλύψει τις ανάγκες του, έκανε ό,τι μπορούσε ν' αρπάξει όπλα από τον εχθρό. Στην περιοχή Ζαγορίου δρούσε το 85ο Σύνταγμα του Ε.Λ.Α.Σ. με διοικητή το Γιώργο Καλλιανέση (Μεσσήνη)».

(Ανοίγει η αυλαία)

Δύο Άγγλοι αξιωματικοί της αποστολής κάθονται γύρω από το τραπέζι και συζητούν μεταξύ τους. Μπροστά τους έχουν διάφορα χαρτιά. Ο ένας είναι ταγματάρχης και κρατάει στο χέρι ένα πούρο, ενώ ο άλλος - λοχαγός - μασάει τσίκλα.

Ξαφνικά χτυπά η πόρτα και ο Άγγλος ταγματάρχης φωνάζει: «Καμ ιν» (Come in). Αμέσως ο δ/της Γ. Καλλιανέσης (Μεσσήνης) μπαίνει μέσα και χαιρετάει στρατιωτικά τους Άγγλους. Ο Άγγλος ταγματάρχης Τσάρλυ αντιχαιρετάει και δείχνοντας μια καρέκλα, λέει με προσποιητή ευγένεια στο Μεσήνη:

ΤΣΑΡΛΥ. Σιτ ντάουν πλιζ (Sit down please) – (Ο Μεσσήνης κάθεται κοιτώντας τριγύρω του)

ΤΣΑΡΛΥ. Τι νέα κ. ταγματάρχα; Πώς πάει η δράση των παρτιζάνων σου; (Με ξενική προφορά)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Πολύ καλά, συναγωνιστή, ταγματάρχη.

ΤΣΑΡΛΥ. (Διακόπτει) Όκι ...όκι, μη λες συναγκωνιστή. Μίστερ να λες ...μίστερ Τσάρλυ, συναγκωνιστή όκι καλό...

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. (Κοιτώντας ειρωνικά) Καλά, καλά ... μίστερ Τσάρλυ.

ΤΣΑΡΛΥ. Οκέυ, Οκέυ. Α...τι λέγαμε; για τους παρτιζάνους..., πώς πάνε τα σαμποτάζ;

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Λοιπόν συναγ... συγνώμη, μίστερ ήθελα να πω, στα σαμποτάζ πήγαμε πολύ καλά. Από τα Γιάννινα ως το Καλπάκι και την Κόνιτσα, κάθε βράδυ δε σταματάμε. Χτυπήσαμε αυτοκίνητα, κόψαμε τηλεφωνικούς στύλους και καλώδια, βάλαμε νάρκες, σκορπίσαμε χιλιάδες προκηρύξεις. Στις Πολιτσές Μετσόβου αρπάξαμε πενήντα άλογα μεσ' από τα χέρια των Γερμανών.

Να ... χτες το βράδυ ο ατρόμητος Ρώσος, ο Βλαδίμηρος με το Γιάννη Γάκη χτύπησαν δύο γερμανικά αυτοκίνητα στη Βρύση του Πασά και τα έκαψαν...

ΤΣΑΡΛΥ. Οκέυ, οκέυ αυτά είναι καλά νέα... πολύ καλά.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Καλά είναι αυτά, μα δε μας φτάνουν. Θέλουμε

να κάνουμε μεγαλύτερες επιχειρήσεις, όπως γίνεται από τον Ε.Λ.Α.Σ. σ' όλη την Ελλάδα. Να χτυπήσουμε τους Γερμανούς ακόμα και μες τις βάσεις τους. Να τους κάνουμε τη ζωή δύσκολη για να φύγουν μια ώρα αρχύτερα από τον τόπο μας.

Να γιατί ήρθα να σε βρω και να σου μιλήσω, μίστερ Τσάρλυ. Θέλω τη βοήθειά σου.

(Ο Εγγλέζος τραβάει μια βιαστική ρουφηξιά κι εντείνει την προσοχή του· ο υπασπιστής σταματάει για μια στιγμή να μασουλάει την τσίκλα).

ΤΣΑΡΛΥ. Δηλαδή τι γκυρεύεις από μένα;

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Θέλω ένα όλμο με αρκετά βλήματα για να χτυπάμε τους γερμανούς, σαν κι αυτούς που δώστε στους ζερβικούς, όταν ξεφόρτωσε το υποβρύχιο σας στη Σπλάντζα του Φαναρίου. Αναλάβαμε τη μεταφορά και προστασία τόσων εφοδίων στην περιοχή του Ζέρβα και σε μας δώσατε ψίχουλα.

Χαρίστε και σε μας, επιτέλους έναν όλμο (του δείχνει με το δάχτυλο) και να δεις πώς θα συγυρίσουμε τους Γερμανούς.

ΤΣΑΡΛΥ *(Κοιτάει με πονηριά μέσ' από τα γυαλιά του)* Όλμο ντύσκολο ... βαρύ, πολύ βαρύ, που να κουβαλάς. Παρτιζάνο όκι βάρος πολύ, ντεν κάνει...

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. *(Λίγο εκνευρισμένος)* Μη φοβάσαι, μίστερ, για την υγεία μας, θα τον κουβαλάμε 'μεις σαν μικρό παιδί από βουνό σε βουνό και θα κάνουμε τους φρίτσιδες να τρέμουν.

ΤΣΑΡΛΥ. *(Προσπαθεί ν' απαλλαγεί με τρόπο)* Τώρα ντεν έχει όλμο· άλλη φορά, άμα φέρει υποβρύχιο, παίρνει...

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. *(Θυμωμένος σηκώνεται πάνω, ενώ ο Άγγλος υπασπιστής αναδύεται στην καρέκλα του λίγο τρομαγμένος)*

Για μας όλο δεν έχει και δεν έχει, για τους άλλους έχει και περισσεύει.

(Ηρεμεί λίγο, χαμογελάει πικρόχολα και κοιτώντας μακριά ξανακάθεται απέναντι από τον Εγγλέζο. Ζυγώνει κοντά το πρόσωπό του και λέει)

Λοιπόν, μίστερ Τσάρλυ, άκου να σου πω δυο λόγια. Λόγια ρωμείκα σταράτα και όχι ήξεις αφίξεις που μας κοπανάς εσύ.

Εμείς αν κι είμαστε μικρός λαός, πάντοτε βοηθήσαμε εσάς τους μεγάλους. Μόνοι μας ταπεινώσαμε το Μουσολίνι και κόψαμε τη φόρα στους Γερμανούς, όταν μας επιτέθηκαν. Γνωρίζουν πολύ καλά οι σύμμαχοι, τι κέρδισαν από την καθυστέρηση των Γερμανών με την καταστροφή του άνθους των αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη και τι ζημιά τους κάναμε στο Γοργοπόταμο. Αυτά τ' αναγνωρίζουν και οι συμπατριώτες σου και μας τ' άπε και το μπιμπισί σας.

Όμως, όταν εμείς ζητάμε τη βοήθειά σας, εσείς σκέφτεστε πάντα πώς να μας βάλετε στο χέρι και να μας βγάλετε ... το μάτι.

Με τ' άνα χέρι μας δίνετε ψίχουλα και με το άλλο παίρνετε χούφτες τα οφέλη...Κι όποτε στηρίζαμε τις ελπίδες μας σε σας τους ξένους, πάντα διαψευστήκαμε στο τέλος. Έτσι μας διδάσκει ψυχρά η ιστορία...

Μάταια περίμεναν οι πρόγονοί μας στο Βυζάντιο, απ' τη Φραγκιά βοήθεια· κι η πόλη χάθηκε. Τέσσερις αιώνες περίμεναν οι προπαπούδες μας τη λευτεριά απ' έξω. Στο τέλος κατάλαβαν πως η λευτεριά δε χαρίζεται αλλά καταχτιέται. Ξεσηκώθηκαν το 1821 και με τα σπαθιά την καταχτήσαν.

Τώρα τι κάνουμε; Είναι μερικοί που λένε ότι τη λευτεριά θα μας τη φέρουν οι μεγάλοι...

ΤΣΑΡΛΥ. Ναι, εμείς οι μεγάλοι θα σας λευτερώσουμε.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Αμ, βλέπουμε τη λευτεριά που έχετε στις αποικίες σας και φανταζόμαστε τι σόι λευτεριά θα κάνετε σε μας και στους άλλους βαλκάνιους λαούς. Πού είναι η βοήθειά σας; Ούτε παπούτσια δε μας δίνετε, αρπάζουμε από τον εχθρό, να ποδηθούμε.

ΤΣΑΡΛΥ. Ε, όκι μη λες έτσι. Δεν έριξε τ' αεροπλάνο στ' Άγραφα, παπούτσια;

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Α, λες γι αυτά που 'ριξε τις προάλλες κι ήταν όλα αριστερά, για το ζερβί το πόδι. Αμ τα κοντά τα παντελόνια τα καλοκαιρινά που τα 'ριξαν μες στο καταχείμωνο;

ΤΣΑΡΛΥ. Αυτό...λάθος. Ήταν για Άφρिका και πήγαν από λάθος στ'Άγραφα

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Τι μου τσαμπουνάς, μίστερ Τσάρλυ... Έμαθες τι έκανε η Αγγλική αποστολή στη Θεσσαλία; Στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών, μόλις πλησίασαν οι εχθροί, οι φίλοι σου παράτησαν ογδόντα οκάδες λίρες σ' αυτούς παρά να τις δώσουν στον Ε.Λ.Α.Σ.! Τ' άκουσες; Ογδόντα οκάδες λίρες!

Όταν, πάλι, συνοδεύαμε τα μουλάρια με τα πολυβόλα για τους ζερβικούς στη Λάκκα Σούλι, παρά όλα τα παρακάλια μας δε φιλοτιμηθήκατε να μας δώσετε ούτε ένα. Τώρα, σας ζητάμε έναν όλμο κι αρνείστε επίμονα. Όμως ας είναι κι έτσι, μίστερ Τσάρλυ, σας μάθαμε πια τ'είστε.

Δε μας δώσατε πολυβόλα κι εμείς τα πήραμε λίγο αργότερα, στην Δόλιανης τη μάχη, από τους Γερμανούς κι ήταν μυδράλια «τουρτούρες».

Κι όλμο θα βρούμε -να είσαι σίγουρος- μιας και δε μας τον δίνετε εσείς, απ' τον εχθρό θα τονε πάρουμε κι αυτόν.

Θα συνεχίσουμε αυτό που έκαναν οι παππούδες μας οι Κολοκοτρωναίοι. Αυτοί απ' τον εχθρό στη μάχη έπαιρναν τ'άρματά τους.

Και σήμερα ο αρχηγός μας Άρης, το ίδιο λέει στους παρτιζάνους: « Πάρτε τα όπλα απ' τον εχθρό και πολεμήστε».

Σου δίνω το λόγο της τιμής μου, σαν Έλληνας αξιωματικός, και επαναλαμβάνω, ότι τον όλμο που δε μας δίνετε εσείς, γρήγορα θα τον αρπάξουμε από τους Γερμανούς.

(Ο Τσάρλυ κάθεται, στα καρφιά, ο υπασπιστής του, άφωνος, μασάει αργά αργά την τσίχλα του και ξαφνικά ανοίγει η πόρτα. Χωρίς να χτυπήσει, μπαίνει ορμητικά ο καπετάν Ζδράβος. Δίχως να κοιτάξει καν τους Εγγλέζους, προχωρεί ίσα προς το Μεσσήνη, που στο μεταξύ σηκώνεται όρθιος, και αναφέρει).

ΖΔΡΑΒΟΣ. Συναγωνιστή διοικητή, σου αναφέρω ευχάριστα

νέα. Πιάσαμε στην Αρτσίστα δυο Ιταλούς που είχαν πάει οι κερατάδες ν' αρπάξουν αυγά και κότες.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. (*Μ'έντονο ενδιαφέρον*) Πού τους έχετε τώρα;

ΖΔΡΑΒΟΣ. Στο αρχηγείο, συναγωνιστή διοικητή.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Πάμε γρήγορα. Θέλω να τους ανακρίνω μόνος μου. (*προχωράει προς την πόρτα φουριόζος και ξαφνικά, γυρίζοντας, απευθύνεται στους Εγγλέζους*).

ΜΕΣΣΗΝΗΣ Αμ σόρι, μίστερ Τσάρλυ, φεύγω τώρα κι άλλη φορά τα ξαναλέμε καλύτερα. Γκουτ μπάι. (Φεύγουν βιαστικά ενώ ο Ζδράβος ρίχνει μια φευγαλέα και βλοσυρή ματιά στους Άγγλους).

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

(Η σκηνή σ' ένα σπίτι στην Αρτσίστα - παρόμοιο δωμάτιο με το προηγούμενο - με φωτογραφίες στους τοίχους. Μια λάμπα στο τζάκι και σε μια πλευρά, ένα τραπέζι με χαρτιά. Γύρω λίγες καρέκλες, όπου κάθεται ο Μεσσήνης και 3-4 στελέχη.

Στα μπάσια του σπιτιού κάθονται ανυπόμονα οι διοικητές λόχων και διμοιριών καθώς και απλοί δοκιμασμένοι αντάρτες).

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. *(Σηκώνεται από την καρέκλα, αγκαλιάζει όλους με μια ματιά και σε απόλυτη ησυχία αρχίζει να μιλάει...)*

Συναγωνιστές και σύντροφοι (μικρή σιωπή), ήρθε η ώρα να σας αποκαλύψω, γιατί κάναμε τη συγκέντρωση των δυνάμεών μας στην Αρτσίστα.

Βέβαια, δεν ήρθαμε να δούμε τη θεατρική παράσταση της Ε.Π.Ο.Ν..

Τέτοιες παραστάσεις βλέπουμε και σ' άλλα ζαγοροχώρια, τακτικά. Άλλος είναι ο λόγος και τώρα ήρθε η ώρα να σας τον αποκαλύψω. (Όλοι ακούνε με μεγάλη προσοχή κι απόλυτη ησυχία).

Θα χτυπήσουμε το Χάνι Καλλιθέας με κύριο σκοπό της επιχείρησης, να βάλουμε στο χέρι τον οπλισμό των Γερμανών και προπαντός τους δύο όλμους που έχουν στημένους κοντά στο χάνι.

(Ένα αυθόρμητο κι ομαδικό Ααα!!!!.... ακούγεται από τους συγκεντρωμένους).

...Την επιχείρηση (συνεχίζει) θα εκτελέσουμε με το φως της μέρας (ακούγονται ψίθυροι απορίας).

ΕΝΑΣ ΔΙΜΟΙΡΙΤΗΣ. *Συναγωνιστή διοικητή, με το φως της μέρας, να πάμε στη φωλιά του λύκου; Θα μας θερίσουν με τα μυδράλια στο άψε σβήσε.*

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. *(χαμογελώντας με νόημα) Έχει δίκιο ο*

συναγωνιστής, γιατί δεν ακούσατε ακόμα το σχέδιο μου. Ακούστε, λοιπόν, και βάλτε καλά στο νου σας αυτά που θα σας πω.

Για μέρες και νύχτες μ' απασχόλησε αυτό το θέμα. Συγκεντρώσαμε πληροφορίες για την κατάσταση στο χάνι. Μάθαμε, πως έχει δύναμη 40 άνδρες περίπου, Γερμανούς και Ιταλούς. Είναι καλά οχυρωμένο με πολυβολεία και περιφραγμένο με συρματοπλέγμα. Προστατεύεται με δύο βαριά πολυβόλα και δύο όλμους των 81 χιλιοστών. Επιπλέον, είναι πολύ κοντά στο Καλπάκι και στη Βίγλα, όπου υπάρχουν αρκετές εχθρικές δυνάμεις. Υπάρχει και η εξής λεπτομέρεια. Οι Γερμανοί, τα βράδια φυλάνε κι αγρυπνούν, ενώ την ημέρα κοιμούνται και ξεκουράζονται.

Έτσι λοιπόν, μας συμφέρει να χτυπήσουμε την ημέρα, αλλά με μια προϋπόθεση. Να ενεργήσουμε μυστικά και κεραυνοβόλα.

Γι' αυτό κρατήσαμε μυστική την ενέργεια αυτή, μέχρι τούτη τη στιγμή.

Η παραμικρή πληροφορία αν έφτανε στον εχθρό, θα μας στοιχίσει τη σίγουρη αποτυχία.

Από τον Ιταλό που αιχμαλωτίσαμε προχθές, μάθαμε, χρήσιμες πληροφορίες στην ανάκριση. Αυτές οι πληροφορίες συμπίπτουν με τις δικές μας αναγνωριστικές παρατηρήσεις.

Θα είναι μαζί μας στην επιχείρηση και οι αντιφασίστες Ιταλοί Βίκτορ και Δαμιάνο, που πολέμησαν μαζί μας σε τόσες μάχες. Μόλις τους μίλησα για την Καλλιθέα, δέχθηκαν πρόθυμα να λάβουν μέρος, μάλιστα ο Βίκτορ ζήτησε να τον βάλουμε στην πιο επικίνδυνη αποστολή. Έτσι δεν είναι Βίκτορ; (απευθύνεται στον Ιταλό).

ΒΙΚΤΟΡ. Σι, σι αβάντι παρτιζάνι μουέρτε φασίστε.

(Οι Ιταλοί έχουν σηκωθεί στο μπάσι και με υψωμένες τις γροθιές φωνάζουν: αβάντι παρτιζάνο... Όλοι οι συγκεντρωμένοι σηκώνονται επάνω και μ' ενθουσιασμό επαναλαμβάνουν).

ΟΛΟΙ: Θα νικήσουμε, αβάντι Βίκτορ, αβάντι Δαμιάνο.

(αγκαλιάζονται και φιλιούνται μεταξύ τους ενθουσιασμένοι).

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Παρακαλώ καθίστε. Παρακαλώ καθίστε *(τους προτρέπει με τα χέρια του)*

Με τέτοιο ενθουσιασμό που δείχνετε, είμαι σίγουρος πως αύριο θα παρελάσουμε μπροστά στο μίστερ Τσάρλυ και θα του δείξουμε τι θα πει Ε.Λ.Α.Σ. *(νέος ενθουσιασμός ξεσηκώνεται από τους παρτιζάνους κι ακούονται μερικές φωνές)*

ΦΩΝΕΣ. Κάτω οι Άγγλοι.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Λοιπόν συνεχίζω... Ακούστε. *(επικρατεί ησυχία)*

Από μέρες, με τους συναγωνιστές Βλάχο, Πρωτοσύγγελο και Ζδράβο, κάναμε αναγνώριση και καθορίσαμε τον τρόπο προσβολής του φυλακίου. *(ανοίγει ένα σκαρίφημα στο τραπέζι, με το χάνι, τις οχυρώσεις κ.λ.π.)*

Να, εδώ στο χάρτη σχεδιάσαμε το χάνι με τα χαρακώματα και τα πολυβολεία. *(δείχνει με ένα χάρακα).*

Σκοπός της επιχείρησης, όπως σας είπα και πιο πάνω, θα είναι το πάρσιμο των όλμων και γενικά η λαφυραγώγηση του φυλακίου.

Οι δύο διοικητές και διμοιρίτες θα κάνουν συνεργεία για να σηκώσουμε στα γρήγορα ό,τι μπορούμε από το χάνι.

Σχέδιο επιχείρησης. Οκτώ εθελοντές μ' επικεφαλής το σύντροφο Ζδράβο *(δείχνει το Ζδράβο)* και το λοχία Βίκτορα, θα ντυθούν στα βλάχικα και θα βαδίσουν με δυο τρία ζώα ως το γερμανό φρουρό. Γί' αυτό το σκοπό πήραμε και τα βλάχικα που θα είδατε ασφαλώς στο διπλανό δωμάτιο.

Αυτοί οι δέκα θα εξοντώσουν το φρουρό και ταυτόχρονα θα επιτεθούν αστραπιαία στο φυλάκιο για εξουδετέρωσή του.

Τ' αυτόματα θα τ'άχουν κρυμμένα στα ρούχα και στα σαμάρια.

Δύο ομάδες από τη διμοιρία ανιχνευτών με ομαδάρχες τους ανθυπολοχαγούς Κοντοκάλη και Τζάνο θα πλησιάσουν μες στο σκοτάδι, τις εισόδους του φυλακίου, ώστε με την επίθεση της

ομάδας Ζδράβου να ορμήσουν κι αυτοί αμέσως για ενίσχυση.

Εσύ Πριμικήρη (*δείχνει τον Πριμικήρη*) με δυο διμοιρίες και ομάδα πολυβόλων, θα πιάσετε αθόρυβα, τα μεσάνυχτα, το ύψωμα που είναι πέρα από το χάνι, προς τη μεριά του Καλπακίου για να καλύψετε την επιχείρηση από το Νότο. Όσοι να τελειώσει την επιχείρηση, θα εμποδίσετε με κάθε τρόπο ενδεχόμενη γερμανική βοήθεια από Καλπάκι προς το Χάνι.

Εσύ, συναγωνιστή, Πρωτοσύγκελε (*δείχνει τον Πρωτοσύγκελο*) θα εμποδίσετε με τον Κοπανέλλη και τις διμοιρίες σας κάθε βοήθεια από Βίγλα, πιάνοντας το ύψωμα του Αη Χαράλαμπου στο Μεσοβούνι.

Έξω από το χωριό θα συναντήσετε συνδέσμους και όλα τα απαιτούμενα υλικά για την επιχείρηση.

Τέλος, εμείς (*δείχνει τους γύρω αξιωματικούς*), με μια διμοιρία, για εφεδρεία, θα πλησιάσουμε το φυλάκιο κι εκεί, στο κοντινό υψωματάκι, θα εγκαταστήσουμε το Σταθμό Διοίκησης, για το συντονισμό των ενεργειών, στην επίθεση και για ό,τι άλλο χρειαστεί.

Όταν όλα τελειώσουν, όπως ελπίζουμε, θα γυρίσουμε διαμέσου Αρτσίστας προς τις βάσεις μας, με απόλυτη πειθαρχία.

Τελευταίες θα αποχωρήσουν οι πλαγιοφυλακές, μόλις δουν την πράσινη φωτοβολίδα, από το σταθμό Διοίκησης.

Έχει κανείς να προσθέσει τίποτα, πάνω σ' αυτά που ακούσατε; (*φέρνει σιγά σιγά τη ματιά σε όλους. Επικρατεί μικρή σιωπή*).

ΔΕΜΙΡΗΣ. Συναγωνιστή διοικητή, μιας και δε μιλάει κανείς, νομίζω ότι έγινες κατανοητός απ' όλους και όλα θα πάνε καλά, όμως δε βλέπω ποιοι θα είναι οι δέκα που θα μπουν στο Χάνι με το Ζδράβο.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Ένας ο Ζδράβος· κι ένας ο Βίκτορ, δυο. Θέλουμε άλλους οκτώ. (*κι αποτεινόμενος στους αντάρτες*) ποιοι θέλουν να παν μαζί τους;

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ: Εγώ!!! Εγώ!!!

(*Σηκώνονται όλοι επάνω και φωνάζουν· στο δωμάτιο*

γίνεται πανδαιμόνιο. Ο Μεσσήνης, ο Δεμίρης κι ο Βλάχος, όρθιοι δακρύζουν συγκινημένοι για την προθυμία των ανταρτών και μόλις γίνεται σχετική ησυχία, ο Μεσσήνης παίρνει το λόγο)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Συναγωνιστές, βλέπω ότι όλοι είστε πρόθυμοι να λάβετε μέρος και αυτό είναι φυσικό, γιατί τόσον καιρό που αγωνιζόμαστε όλοι μαζί, γίναμε ένα κι ενεργούμε πια σαν ένας. Προτείνω, λοιπόν, να πάρει ο συναγωνιστής Ζδράβος άλλα οκτώ άτομα, όποια νομίζει εκείνος, τι λέτε;

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ: Σύμφωνοι...

(Απλώνεται άκρα ησυχία. Ο Ζδράβος σηκώνεται πάνω και κοιτάει τριγύρω. Έπειτα περνάει αποφασιστικά μπροστά από τους αντάρτες και λέει:)

ΖΔΡΑΒΟΣ Εσύ... Εσύ... Εσύ... (συμπληρώνει την ομάδα και την παρουσιάζει στο διοικητή).

ΛΑΖΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	Από Στράτσιανη Κόνιτσας
ΝΑΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	-//- Κόνιτσα
ΤΣΙΑΡΑΣ ΚΩΣΤΑΣ	-//- Γιάννινα
ΝΤΑΚΟΥΒΑΝΟΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ	-//- Κεράσοβο Κόνιτσας
ΝΤΑΚΟΥΒΑΝΟΣ ΝΙΚΟΣ	-//- Κεράσοβο Κόνιτσας
ΣΠΥΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ	-//- Πεστά
ΧΑΣΙΩΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	-//- Δίστρατο Κόνιτσας
ΜΟΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ	-//- Φούρκα Κόνιτσας
ΒΙΚΤΟΡ ΠΕΤΑΤΣΙΝΙ	-//- Ιταλία

(Η στιγμή είναι συγκινητική κι ο ενθουσιασμός μεγάλος)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. (ύστερα από σιωπή) Συναγωνιστές διοικητές και διμοιρίτες, η συγκέντρωση τελείωσε. Πηγαίνετε, ο καθένας, στα τμήματά σας και ενεργήσατε όπως είπαμε. Να μείνει μόνο η ομάδα εφόδου για να καμουφλαριστεί.

ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ. Καλή νύχτα... Καλή νύχτα...

(αποχωρούν αφήνοντας την ομάδα με το Διοικητή Μεσσήνη)

ΜΕΣΗΝΗΣ. Καλή νύχτα και καλή επιτυχία.

(στη σκηνή αρχίζει η μεταμφίεση)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Νάκο φέρε από τ' άλλο δωμάτιο τις στολές. *(Ο Νάκος φέρνει τις φορεσιές και αρχίζει το μασκάρωμα από το Ζδράβο που φοράει βλάχικα γεροντίσια ρούχα)*

ΖΔΡΑΒΟΣ. Ωρέ τι με κάνατε έτσι; Σαν πάππος εκατό χρονών γίνηκα. Σφίξτε λίγο το σαλβάρι γιατί μου κάνει φαρδύ. *(ένας αντάρτης το σφίγγει)*

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. Να, βάλε και το καπέλο. *(του το δίνει)* Τώρα μάλιστα, φαίνεσαι ίδιος καράβλαχος.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. *(απευθυνόμενος στο Ζδράβο)* Συναγωνιστή Χαρίση, μόλις ξεκινήσετε από τα μεσοβουνιώτικα αμπέλια, θα καβαλικέψεις ένα από τα τρία άλογα που θα 'ναι έτοιμα από τους μεταγωγικούς μας εκεί. Στ' άλλα δύο θα 'χουν φορτώσει τενεκέδια, άχυρα και κάπες.

ΝΑΚΟΣ. Συναγωνιστή Διοικητή, να του βάλουμε και μια καμπούρα. *(ακούγονται γέλια)*

ΒΛΑΧΟΣ. Μη γελάτε, καλά λέει ο συναγωνιστής Νάκος. Έτσι θα φαίνεται πραγματικός γεροτσέλιγκας.

ΣΠΥΡΟΥ. *(φέρει από τ' άλλο δωμάτιο ένα παλιοπουκάμισο και το κάνει τόπι)* Κάτσε να σου βάλω τούτο δω κάτω από το σακάκι. *(το βάζει)* Α, ωραία. Τώρα μάλιστα, συναγωνιστή Λάμπρο, είναι ίδιος γέροντας.

ΤΣΑΡΑΣ. Ωρε συναγωνιστές, όλα καλά, μα πολύ... νέος γέροντας μου φαίνεται.

ΔΕΜΙΡΗΣ. Δίκιο έχεις συναγωνιστή Τσάρα, φέρε λίγο αλεύρι να βάλουμε στα μαλλιά.

ΤΣΑΡΑΣ. Αμέσως συναγωνιστή Δεμίρη. *(φέρει από το άλλο δωμάτιο αλεύρι και αλευρώνει το Ζδράβο. Την ίδια στιγμή ο Χασιώτης φόρεσε ένα φουστάνι)*

ΛΑΖΟΣ *(προς τον Χασιώτη)* Στάσου ωρέ Χασιώτη να σου φορέσω τη ζακέτα.

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. Ωχ... με σφίγγει, Λάζο, θα 'ταν λεπτή η... μακαρίτισσα που τη φόραγε.

ΝΤΑΚΟΥΒΑΝΟΣ. *(φέρει ένα μαντήλι και το δένει στο κεφάλι του Χασιώτη) Τώρα συναγωνιστή είσαι κούκλα σαρακατσάνα, το νου σου με σε κλέψουν... (όλοι γελάνε κι ο Ιταλός Βίκτορ φωνάζει)*

ΒΙΚΤΟΡ. Μπέλλα σινιόρα. Μπέλλα σινιόρα.

ΛΑΖΟΣ. Να, πάρε κι αυτή τη ρόκα να γνέθεις. *(παίρνει τη ρόκα) Μ' αυτή, είσαι ίδια σαρακατσάνα. (οι άνδρες της ομάδας αλληλοβοηθιούνται και ντύνονται, 6 σαρακατσάνοι και 4 σαρακατσάνες, με κέφι και πειράγματα. Είναι πια μεσάνυχτα.)*

ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΣ. *(Μπαίνει μέσα και αναφέρει)* Συναγωνιστή διοικητή. Τα τμήματα αναχώρησαν για τις καθορισμένες θέσεις, σύμφωνα με το σχέδιο. Όλα έγιναν αθόρυβα και πειθαρχημένα.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Εντάξει συναγωνιστή Πρωτοσύγγελε. Μια στιγμή και φεύγουμε κι εμείς. Συναγωνιστές, *(απευθύνεται στους δέκα)* η αποστολή που αναλαμβάνετε, είναι πάρα πολύ σοβαρή κι υπεύθυνη. Το παν εξαρτάται από σας. Η διοίκηση, σ' όνομα του ελληνικού λαού, σας περιβάλλει με απόλυτη εμπιστοσύνη και σας εύχεται θερμά, πλήρη επιτυχία. *(Αγκαλιάζει και φιλάει έναν έναν τους μεταμφιεσμένους και τελευταίο το Ζδράβο)*

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Σύντροφε Χαρίση, ένα σου λέω: Ό,τι κάνετε, το κάνετε για του λαού τη λευτεριά και την πατρίδα. *(φιλιούνται σταυρωτά).*

ΖΔΡΑΒΟΣ. Σύντροφε διοικητή, σου υπόσχομαι να κάνουμε το παν και θα πετύχουμε. *(Φεύγουν όλοι. Έξω ακούγονται ποδοβολητά στα καλντερίμια του χωριού και λίγο ξέμακρα, τ' αλυχτήματα σκύλων)*

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

(Ανοίγει η αυλαία. Δεξιά φαίνεται η γωνία από το πέτρινο χάνι. Μπροστά λίγο συρματοπλεγμα κι ένας Γερμανός σκοπός που πηγαινοέρχεται στη σκοπιά. Από τ' αριστερά, όλο κι ακούγεται θόρυβος αλόγων, βηξίματα και κουβέντες ανθρώπων που πλησιάζουν. Πιο κοντά ξεχωρίζει η φωνή ενός αντάρτη).

ΑΝΤΑΡΤΗΣ. Καπετάνιε, βλέπω στην πόρτα μερικούς Γερμανούς. Τι διάολο κάνουν έξω;

ΖΔΡΑΒΟΣ. Μην κιοτεύετε ωρέ. Ιταλοί είναι και γδέρνουν ένα πρόβατο.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΣΚΟΠΙΟΣ. Αλτ...

ΖΔΡΑΒΟΣ. Άλες Τζανίνα (βγαίνει στη σκηνή)

ΓΕΡΜΑΝΟΣ. Παπίερ, παπίερ...

(Ο Ζδράβος πλησιάζει και κάνει πως βγάζει την άδεια από την τσέπη του σακακιού του. Τραβάει γρήγορα ένα περίστροφο και πυροβολεί δύο φορές το Γερμανό. Εκείνος στριφογυρίζει και φωνάζοντας "Ωχ", πέφτει κάτω νεκρός. Ταυτόχρονα οι άλλοι εννιά βγάζουν τ' αυτόματα μεσ' απ' τα ρούχα τους και φωνάζοντας αέρα, ορμούν στο χάνι. Πίσω από τη δεξιά πλευρά της σκηνής ακούγονται πυροβολισμοί και πανδαιμόνιο από φωνές και εκρήξεις.

Μετά από λίγα λεπτά έρχονται, από την κατεύθυνση των πυροβολισμών, αντάρτες με εφόδια, αιχμαλώτους και το νεκρό Λάζο. Από τ' αριστερά μπαίνει ο Μεσσήνης).

ΤΣΙΑΡΑΣ. *(Κουβαλάει δύο γερμανικά πολυβόλα στην πλάτη).* Συναγωνιστή διοικητή, για δες τι κονομήσαμε από τους φρίτσιδες!

(Βαδίζει καμαρωτά, απομακρυνόμενος από τη σκηνή)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Μπράβο Τσιάρα, θαυμάσια λάφυρα.
(*Από κοντινή απόσταση ακούγεται το τραγούδι*):

“ Αβάντι πόπουλο, αλλά ρισκόσσα
παντιέρα ρόσσα, παντιέρα ρόσσα.
Αβάντι πόπουλο, αλλά ρισκόσσα
παντιέρα ρόσσα τριονφερά...”
(Avanti popolo, alla riscossa
bantiera rossa, bantiera rossa
Avanti popolo, alla riscossa
bantiera rossa trionfera...)

Δε μου λες, ποιοι τραγουδούν εκεί πέρα;
ΤΣΙΑΡΑΣ. Ο Βίκτορ με κάτι Ιταλούς που παραδόθηκαν σε μας
και τους πάει για το Ζαγόρι.

(*Φεύγει ο Τσιάρας κι εμφανίζεται στη σκηνή ο Σπύρου κρατώντας από τη μια μεριά το Μόκα με αίματα στο πρόσωπο και από την άλλη το Β. Ντακουβάνο που κουτσαίνει από τραύμα στο πόδι*).

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Σπύρου τι πάθανε τα παιδιά;
(*τους κοιτάει με πατρικό ενδιαφέρον*).

ΣΠΥΡΟΥ. Να, ο Μόκας χτυπήθηκε στο πρόσωπο και ο
Βαγγέλης Ντακουβάνος τραυματίστηκε στο πόδι από σφαίρα.

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. (*Ενώ τους χτυπάει ελαφρά στην πλάτη*)
Τράβα προς το Σταθμό Διοίκησης να τους επιδέσουν τα
τραύματα.

ΣΠΥΡΟΥ. (*Προχωράει με τους τραυματίες κι εξαφανίζονται. Ακούεται δυνατά η φωνή του*) Νοσοκόμεεε... Ένα
νοσοκόμο παιδιά... Γρήγορα νοσοκόμο.

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. (*Πλησιάζει μαζί με το Νίκο Ντακουβάνο,
προς το Μεσήνη και κοντοσιέκονται καμαρωτά φορτωμένοι
από έναν όλμο στον ώμο*).

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Καλώς τους λεβέντες, με τ' ακριβά τα δώρα.
Χασιώτη, κάναμε διάνα.

ΧΑΣΙΩΤΗΣ. Νικόλα, απόθεσε να δει ο διοικητής τα όπλα.
(αποθέτουν και οι δύο στη σκηνή τους όλμους)

Συναγωνιστή διοικητή *(συνεχίζει)* οι όλμοι είναι στα χέρια
μας· καμάρωσέ τους. Πήραμε και πάνω από διακόσια βλήματα.
Τώρα δα τα φορτώνουν κιόλας στα ζώα και φεύγουν για το
αρχηγείο. *(Ο Μεσσήνης πλησιάζει, χαϊδεύει στοργικά τους
όλμους)*

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Πω πω τι όπλα! Δυο κιόλας. Τρέμετε Γερμανοί
από δω και πέρα. Τώρα θα σας κάψουμε τη γούνα.

Αμ και συ μίστερ Τσάρλυ, με τα εγγλέζικα καπρίτσια...
(αστράφτουν τα μάτια του και χαμογελάει) Τώρα να δεις τι
γλέντι θε να γίνει. Δε σ' έχουμε ανάγκη· όχι μίστερ Τσάρλυ τους
όλμους που μας στέρησες εσύ, τους πήραμε παλικαρίσια απ' τον
εχθρό.

Σηκώστε τους παιδιά και γρήγορα βαδίστε για Ζαγόρι.

*(Παίρνουν τους όλμους και φεύγουν. Απ' έξω έρχονται
φωνές)*

ΦΩΝΕΣ. Αχ μας τον φάγαν τα σκυλιά.

*(Μπαίνει στη σκηνή ο Ζδράβος με το Νάκο, κουβαλώντας
σε πρόχειρο φορείο τον Λάζο. Τον απιθώνουν μπροστά στο
διοικητή).*

ΝΑΚΟΣ. Συναγωνιστή διοικητή, πάει ο Λάζος μας.

ΖΔΡΑΒΟΣ. Σύντροφοι, *(απευθύνεται στο Μεσσήνη και στο
Δεμίρη)*, όλα πήγαν καλά. Πήραμε πολυβόλα, αυτόματα,
πυρομαχικά, όλμους, τρόφιμα, ρούχα ένα σωρό. Φορτώνονται και
φεύγουν για τις βάσεις μας.

Οι Γερμανοί αιχμάλωτοι ανηφορίζουν κι αυτοί προς Μονοδένδρι.
Όλα καλά μα τούτο το κακό που μας ηύρε, παρηγοριά δεν έχει.

Χάσαμε το πιο καλό μας παλικάρι. Του είπα, μες στη φωτιά
της μάχης, Λάζο μην μπαίνεις μες στο χάνι, θα σε φάνε. Ρίξε
χειροβομβίδα. Άσε, μου λέει εκείνος, θα πιάσω το διοικητή τους
ζώντανό.

Τρέχει ν' ανέβει τα σκαλιά και στο κεφάλι μια ριπή τον πήρε.
(κοιτάει τον νεκρό) Αχ λεβενταρά, τζάμπα σε φάγαν τα σκυλιά.

(Μικρή σιωπή Όλοι κοιτούν συγκινημένοι το νεκρό και σιγανά φτάνει στους θεατές ο ήχος από το πένθιμο εμβατήριο :

*“...επέσατε θύματα αδέρφια εσείς σε άνιση μάχη κι αγώνα.
Ζώη, λευτεριά και τιμή του λαού – γυρεύοντας, βρήκατε
μνήμα...”*)

ΜΕΣΣΗΝΗΣ. Καημένε Λάζο· πρώτος ήσουν στο γλέντι,
πρώτος και στη φωτιά. Ήταν γραφτό σου, να χαθείς αφήνοντας
χήρα και ορφανά. Κρίμα σε όλους, κρίμα!

Κατάρα στους φασίστες.

(Σκύβει και ασπάζεται το νεκρό).

Πάρτε παιδιά τον τιμημένο μας νεκρό.

*(Εκείνη τη στιγμή εμφανίζονται δυο νοσοκόμοι. Βάζουν
το Λάζο πάνω σε φορείο και προχωρούν αργά αργά.
Ακολουθούν όλοι οι άλλοι και από χορωδία, σε υπόκρουση,
ακούεται το τραγούδι:*

“ Ένα πρωί ταχιά ταχιά
δέκα παιδιά ντυμένα βλάχικα
στην Καλλιθέα πάνουν
όπλα όλμους για να πάρουν

Εκδίκηση! Φωνάζουν
Και τους Γερμανούς ταράζουν.
Μόλις όλα τελειώσαν,
Όλμους τουφέκια τα φορτώσαν·
για το Ζαγόρι πάνε
μα το Λάζο δεν ξεχνάνε”.

Τέλος

Ο πρώτος Λόχος του 2/85 Συντάγματος του Ε.Λ.Α.Σ. Γιάννινα 1944

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

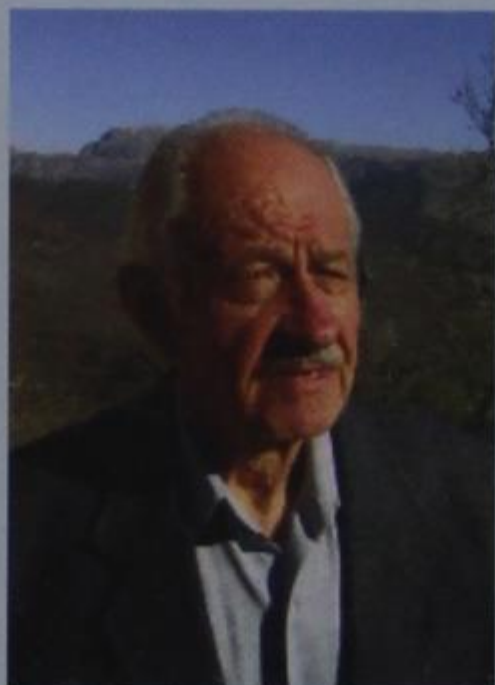
	Σελ.
Πρόλογος	7
Το Μνημείο στην Καλλιθέα	11
Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου	18
Το Μνημείο στη Βίγλα Γεροπλατάνου	27
Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου	33
Το Μνημείο στην Αγ. Τριάδα	45
Το Μνημείο στη Σουσνίτσα	57
Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου	59
Θεατρικό «Φωτιά και Σίδερο στους ναζήδες κατακτητές»	75

Γραφικές Τέχνες
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ

Γαριβάλδη 10, 45221 Ιωάννινα
Τηλ-Fax: 26510 77358

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΟΥΦΙΔΗΣ

Ο Σ. Τουφίδης γεννήθηκε στο Μαυροβούνι Ιωαννίνων το 1936 και έζησε τα παιδικά του χρόνια στο χωριό του με τις δοκιμασίες της Κατοχής και του εμφυλίου.

Αποτελείωσε το Δημοτικό στα Γιάννινα το 1949 και φοίτησε στο Γυμνάσιο Αρρένων. Μαθητής στη β' Γυμνασίου χάνει τη μητέρα του και σε δύο χρόνια πεθαίνει και ο πατέρας του στα 44 χρόνια του.

Πεντάρφανος και με δύο μικρότερες αδερφές, καταφέρνει με χίλιες στερήσεις να τελειώσει το Γυμνάσιο Πωγωνιανής το 1955.

Η φτώχεια, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι οικονομικές δυσκολίες της εποχής, τον αναγκάζουν να φύγει για την Αθήνα, ελπίζοντας πως θα βρει τρόπο να σπουδάσει.

Ο αγώνας για επιβίωση και αποκατάσταση των αδερφών του, τον υποχρεώνουν να κάνει διάφορες δουλειές και να καταλήξει στη χρυσοχοΐα.

Μαθαίνει την τέχνη του χρυσοχόου για το ζην, μα δεν εγκαταλείπει τα γράμματα. Παίρνει το δίπλωμα του Μελισσοκόμου, παρακολουθεί την πνευματική κίνηση, γράφει ποιήματα σε περιοδικά και ζει στην Αθήνα της εποχής του '55-'67, με εξαίρεση το διάστημα που υπηρέτησε στρατιώτης.

Όνειρό του, να ζήσει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Ήπειρο και το 1968 ανοίγει ένα μαγαζάκι στην ακριτική Κόνιτσα όπου εργάζεται στην τέχνη του μέχρι σήμερα, συμμετέχοντας παράλληλα σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες (στο Δήμο, Συλλόγους κ.α.). Είναι παντρεμένος και έχει δυο γιους.

Ανάμεσα στ' άλλα δεν παραλείπει και την τέχνη του γράφειν. Συμμετέχει, ως υπεύθυνος, στην έκδοση του τοπικού περιοδικού "ΚΟΝΙΤΣΑ".

Δημοσίευσε σε εφημερίδες και περιοδικά, ποιήματα, διηγήματα, άρθρα κ.α.

Έγραψε και τύπωσε τα παρακάτω βιβλία:

1. "Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ" (Α' έκδοση 1978, Έπαινος της Ένωσης Συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού, Β' έκδοση βελτιωμένη 1982, Γ' έκδοση 1994).
2. "Ο ΑΩΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ" 1982 (Έπαινος της Ε.Ε.Σ.Δ.Τ.) Γ' Έκδοση 2001.
3. "Το χρονικό της Καλλιθέας", Αντιστασιακό, 1985, (Β' έκδοση βελτιωμένη 1988).
4. "Αγώνες και θυσίες" Αντιστασιακό" 1988.